

INARIN JA UTSJOEN KUNNAT

Turvallisuussuunnitelma

Hyväksytty Inarin kunnanhallituksessa 1.6.2009

1	Johdanto	3
1.1	Suunnittelun tausta.....	3
1.2	Suunnittelun toteuttaminen	3
2	Turvallisuussuunnittelun käsite ja päämäärät	4
2.1	Turvallisuussuunnittelu käsitteenä.....	4
2.2	Turvallisuussuunnittelun päämäärät	5
3	Toimintaympäristö	5
3.1	Inarin kunta	5
3.1.1	Yleisesittely.....	5
3.1.2	Turvallisuussuunnittelun erityispiirteitä	5
3.2	Utsjoen kunta	6
3.2.1	Yleisesittely.....	6
3.2.2	Turvallisuussuunnittelun erityispiirteitä	6
4	Nykytilan analyysi ja johtopäätökset turvallisuussuunnittelutyöryhmien esityksistä.....	6
4.1	Liikenneturvallisuus.....	6
4.1.1	Yleisesittely.....	6
4.1.2	Nykytilan kuvaus	6
4.1.3	Yhteenveto	7
4.2	Rikostorjunta ja yleinen järjestys	8
4.2.1	Yleisesittely.....	8
4.2.2	Nykytilan kuvaus	8
4.2.3	Yhteenveto	11
4.3	Syrjäytyminen ja sosiaalinen turvallisuus.....	11
4.3.1	Yleisesittely.....	11
4.3.2	Nykytilan kuvaus	13
4.3.3	Yhteenveto	16
4.4	Onnettomuusturvallisuus	18
4.4.1	Yleisesittely.....	18
4.4.2	Nykytilan kuvaus	19
4.4.3	Yhteenveto	20
4.5	Matkailun turvallisuus.....	21
4.5.1	Yleisesittely.....	21
4.5.2	Nykytilan kuvaus	21
4.5.3	Yhteenveto	22
5	Inari-Utsjoen alueen analyysin ja yhteenvetojen arviointi valtakunnallisiin tavoitteisiin	22
6	Inari-Utsjoen alueen keskeiset toimenpide-esitykset ja projektit	23
6.1	Liikenneturvallisuus.....	23
6.1.1	Toimenpide-ehdotukset.....	23
6.1.2	Projektit.....	23
6.2	Rikostorjunta ja yleinen järjestys	23
6.2.1	Toimenpide-ehdotukset.....	23
6.2.2	Projektit.....	25
6.3	Syrjäytyminen ja sosiaalinen turvallisuus.....	26
6.3.1	Toimenpide-ehdotukset.....	26
6.3.2	Projektit.....	28
6.4	Onnettomuusturvallisuus	29
6.4.1	Toimenpide-ehdotukset.....	29
6.4.2	Projektit.....	29
6.5	Matkailun turvallisuus.....	30

6.5.1	Toimenpide-ehdotukset.....	30
6.5.2	Projektit.....	30
7	Turvallisuussuunnitelman jakelu, tavoitteiden ja toimenpide-esitysten seuranta ja vaikutusten arviointi	30
8	Johtopäätökset.....	31

1 Johdanto

1.1 Suunnittelun tausta

Valtioneuvosto teki 23.9.2004 periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden ohjelmasta. Sisäisen turvallisuuden ohjelmassa päätettiin, että turvallisuussuunnittelun tulee jatkossa kattaa kaikki keskeiset rikoslajit, toimenpiteet liikenneturvallisuuden parantamiseksi, onnettomuuksien ehkäisy sekä tarvittaessa muut turvallisuusuhat. Tämän seurauksena paikallisten turvallisuussuunnitelmien sisältö laajeni aikaisemmasta kansallisesta rikosentorjuntaohjelmasta (Valtioneuvoston periaatepäätös 4.3.1999).

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä 8.5.2008 päävastuu paikallisen turvallisuussuunnittelun kehittämisestä on osoitettu sisäasiainministeriölle. Työ tehdään laajassa yhteistyössä ja siihen osallistuvat sisäasiainministeriön lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö, oikeusministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, valtiovarainministeriö, Suomen Kuntaliitto, alueelliset pelastuslaitokset, järjestöjen edustajat ja elinkeinoelämä.

1.2 Suunnittelun toteuttaminen

Sisäasiainministeriön tehtäväksiannosta, nimismies kutsui koolle 8.11.2006 viranomaisia keskustelemaan turvallisuussuunnitelman laatimisesta Inari ja Utsjoen kuntien alueelle. Tilaisuudessa päätettiin esittää Inarin kunnalle asetettavaksi turvallisuustoimikunnan, jonka tehtävänä olisi laatia Inarin ja Utsjoen kuntien alueen turvallisuussuunnitelma. Turvallisuustoimikunnan asetti tehtävänsä Inarin kunnanhallitus 4.12.2009. Turvallisuussuunnitelman laatimisesta vastasi Inarin kunta ns. ”isäntäkunta”- mallilla. Toimikunnan esittelijänä toimi Inarin kunnan hallintojohtaja.

Turvallisuustoimikunnan esityksestä, Inarin kunnanjohtaja asetti 19.3.2008 turvallisuussuunnittelutyöryhmät tekemään toimintaympäristö- ja nykytila-analyysit, sekä yhteenvedot turvallisuuden kannalta keskeisistä osa-alueista. Osa-alueet päädyttiin jakamaan liikenneturvallisuuteen, rikosentorjuntaan ja yleiseen järjestykseen, syrjäytymiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen, onnettomuusturvallisuuteen ja matkailun turvallisuuteen. Inarin kunta tiedotti lehti-ilmoituksin suunnitelman laadinnasta, kuntalaisilla oli mahdollisuus antaa turvallisuussuunnittelua koskevaa palautetta kunnan internetsivuilla. Mahdollisuutta käytettiin verrattain vähän. Pääosa palautteesta koski matkapuhelinverkon kuuluvuuskatveja ja niiden luomaa turvattomuutta.

Hallintojohtaja esitteli turvallisuussuunnittelutyöryhmien tulokset turvallisuustoimikunnalle. Työryhmien raporttien pohjalta turvallisuussuunnittelija ja hallintojohtaja laativat Inarin ja Utsjoen kuntien turvallisuussuunnitelman, joka käsitellään kunnanvaltuustossa.

Inarin ja Utsjoen kunnanvaltuustot

Inarin ja Utsjoen kunnanhallitukset

Turvallisuustoimikunta

pj. Kauko Fagerström -2008, Inari-Utsjoen kihlakunnan poliisilaitos

Kari Tammela -2008, Inarin kunta

Pertti Kujala/2009 Viljo Pesonen, Utsjoen kunta
Antti Varrio/2009 Mikko Kärnä, Ivalon rajavartioalue
Aarno Rousu/2009 Jukka Pelimanni, Tulli
Jukka Harmanen, Lapin pelastuslaitos
Risto Määttä 2009, Lapin poliisilaitos
Pentti Tarvainen, Inarin kunta, esittelijä
pj. Reijo Timperi 2009, Inarin kunta, kunnanjohtaja

Turvallisuussuunnittelun työryhmät:

Liikenneturvallisuus	Rikostorjunta ja yleinen järjestys	Syrjäytyminen ja sosiaalinen turvallisuus	Onnettomuusturvallisuus	Matkailun turvallisuus
pj Pentti Valle Kari Tammela Katriina Morottaja Tapio Pussinen Sergei Fofonoff, sivistyslautakunta Tapio Schultz, Tiehallinto Satu Yliluoma-Peltari, Ivalon Auto-koulu	pj Heimo kyrö, ylikonstaapeli Mikko Keränen, sosiaalityöntekijä Ilkka Roininen, rehtori Antti Varrio, everstiluutnantti Jukka Pelimanni, tullitarkastaja Viljo Pesonen, Utsjoen kunnanjohtaja	pj Mari Palolahti, sosiaalityön johtaja Jani Akujärvi, vanhempi kons- taapeli Hanna Taskinen, SPR Anu Tapio, Inarin seurakunta Maila Viberg, sosiaalisih- teeri Tapio Hyttinen, rehtori Seppo Körkkö, nuorisosihteri	pj Jukka Harmanen, palopäällikkö Kari Aalto, maanrakennus-mestari Sirpa Maunola-Juuso, soster johtaja Toivo Partanen, kiinteistöpäällikkö Mikko Kärnä, yli- luutnantti Leena Hakkarainen, Vapepa Jarmo Pyhäjärvi, Kunnossapitopääll. Kaarlo Seppänen, vanhusneuvosto	pj Arto Leppälä, tekninen johtaja Jukka Harmanen, palopäällikkö Minna Saramo-Nissilä, terveystarkastaja Tommy Sippo, Holiday Club Saariselkä Taneli Oinas, Lapin Safarit

Turvallisuussuunnitelman laadinta:

Tuomas Lepistö, turvallisuussuunnittelija
Pentti Tarvainen, hallintojohtaja

2 Turvallisuussuunnittelun käsite ja päämäärät

2.1 Turvallisuussuunnittelu käsitteenä

Turvallisuussuunnittelu perustuu laaja-alaiseen turvallisuuden käsitteeseen, missä arjen rikoksia ja häiriöitä estetään ennalta yhteistyössä paikallisyhteisön kanssa. Poliisi on yksi tärkeimmistä toimijoista tässä työssä, mutta vastuu turvallisuuden ja viihtyvyyden parantamisesta ja ylläpitämisestä kuuluu kaikille. Sen lisäksi, että turvallisuussuunnitelmassa vahvistetaan käynnistettävät uudet hankkeet ja suunnitelmat, nähdään turvallisuussuunnitelma sateenvarjona, joka kokoaa yhteen jo olemassa olevat hankkeet, suunnitelmat ja ohjelmat.

Paikalliset turvallisuussuunnitelmat kattavat rikosturvallisuuden lisäksi mm. palo-, ja liikenne-turvallisuuden, poikkeusolojen turvallisuuden, tapaturmat ja onnettomuudet. Näin muodostuu kokonaiskuva toiminnasta turvallisuuden ylläpitämiseksi ja parantamiseksi alueella. Tämä lisää turvallisuustyön hallittavuutta, vähentää päällekkäisyyksiä, varmistaa tiedonkulun sekä antaa mahdollisuuden seurata turvallisuuden eteen tehtyä työtä laajemmin.

Hyvä turvallisuustilanne on kunnalle kilpailuetu. Turvallisen kunnan on helpompi houkuttaa asukkaita ja yritystoimintaa kunnan alueelle. (Rikoksantorjuntaneuvosto, turvallisuussuunnittelun tietopankki, <http://www.turvallisuussuunnittelu.fi/40736.htm>, 1.12.2008).

2.2 Turvallisuussuunnittelun päämäärät

Sisäasiainministeriön julkaisussa ("Paikallisen turvallisuustyön kehittäminen" 19/2006) esitetään turvallisuustyön tavoitteena ylläpitää ja parantaa paikallista turvallisuutta. Turvallisuussuunnittelu on jatkuva yhteistyöprosessi, jossa sovitut asiat kirjataan turvallisuussuunnitelmaan.

Valtioneuvosto hyväksyi 8.5.2008 periaatepäätöksen sisäisen turvallisuuden ohjelmaksi. Ohjelmassa määritetään sisäisen turvallisuuden keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet poikkihallinnollisesti. Ohjelman tavoitteena on, että **Suomi on Euroopan turvallisin maa vuonna 2015.**

3 Toimintaympäristö

3.1 Inarin kunta

3.1.1 Yleisesittely

Pinta-ala 17 321 km², joista 2148 km² vesistöjä. Kunta rajoittuu Utsjoen, Enontekiön, Kittilän ja Sodankylän kuntien rajaan, sekä Norjan ja Venäjän valtioiden rajoihin. Asukkaita 6954 (31.12.2007), väestön tiheys 0,45 asukasta/maa km².

3.1.2 Turvallisuussuunnittelun erityispiirteitä

Haja-asutus, pitkät etäisyydet, luonnon olot (pitkä, luminen talvi), laajat vesistöt (Inarijärvi) ja väestön ikääntyminen luovat haasteita alueelliseen turvallisuussuunnitteluun. Tilastokeskuksen ennusteen mukaan 65-74 -vuotiaiden osuus kokonaisväestöstä tulee vuoteen 2015 mennessä olemaan 13,94%, kun se vuonna 2005 oli 9,26%.

Kunnan alueella matkapuhelinverkon ja jopa viranomaisverkko - VIRVE:n kuuluvuuskatveet ovat selkeä riski ja luovat turvattomuutta. Pitkät etäisyydet ja haja-asutus aiheuttavat viranomaisille pitkät vasteajat.

Turismin sesonkiluontoisuus (pitkä talvisesonki) tuo myös oman rasitteensa muun muassa poliisin ja pelastusviranomaisten toimintaan. Vierailijoista lähes puolet tulevat ulkomailta, joten vieras kulttuuri, kielimuuri ja tottumattomuus paikallisiin luonnonoloihin täytyy myös huomioida suunnitelmaa laadittaessa.

Syrjäytymisen ja sosiaalisen turvallisuuden saralla runsas alkoholin käyttö on merkittävämpiä ongelmia, joka tulee olemaan turvallisuussuunnittelun yksi päähaasteista vielä pitkään tulevai-

suudessakin. Syrjäytyminen ja sosiaalinen turvallisuus ovatkin yhtenä tämän suunnitelman painopistealueena.

3.2 Utsjoen kunta

3.2.1 Yleisesittely

Pinta-ala on 5 370 km², joista 202,93 km² vesistöjä. Kunta rajoittuu Inarin kunnan rajaan ja Norjan valtion rajaan. Asukkaita 1335 (31.12.2007). Väestön tiheys 0,25 henkeä/km².

3.2.2 Turvallisuussuunnittelun erityispiirteitä

Utsjoen kunnassa turvallisuussuunnittelun haasteet ovat hyvin samankaltaisia kuin Inarin kunnassakin. Vesistöjen osuus pinta-alasta on huomattavasti pienempi, turismi on vähäisempää ja ajoittuu lähinnä kesäkuukausille. Erityisiä haasteita turvallisuussuunnitteluun myös Utsjoen kunnassa luovat vielä hajanaisempi asutus kuin Inarin kunnassa, väestön ikääntyminen, runsas alkoholin käyttö sekä matkapuhelinverkon katvealueet.

4 Nykytilan analyysi ja johtopäätökset turvallisuussuunnittelutyöryhmien esityksistä

4.1 Liikenneturvallisuus

4.1.1 Yleisesittely

Valtakunnallista liikenneturvallisuustyötä ohjaavat valtioneuvoston periaatepäätökset, joista viimeisin on annettu 9.3.2006. Vuoden 2001 periaatepäätöksessä valtioneuvosto hyväksyi pitkällä aikavälillä Suomelle liikenneturvallisuusvision, jonka mukaan tieliikennejärjestelmä on suunniteltava siten, ettei kenenkään tarvitse kuolla eikä loukkaantua vakavasti liikenteessä. Vuoden 2006 päätöksessä valtioneuvosto vahvisti aikaisemmin asetetun tavoitteen. Tieliikenneonnettomuuksissa kuolleiden määrä saa vuonna 2010 olla enintään 250. Pitkän aikavälin tavoitteena on edelleen jatkuva liikenneturvallisuuden parantuminen siten, että liikennekuolemien määrä on enintään 100 vuonna 2025.

Valtioneuvoston periaatepäätöstä toteutetaan tiiviissä yhteistyössä eri viranomaisten kesken. Kunnissa tavoitteena on suunnitelmallinen liikenneturvallisuuden parantaminen eri sektoreiden yhteistyönä. Se edellyttää fyysisen liikenneympäristön parantamisen ja liikennevalistus- sekä kasvatustoiminnan integroimista. Tässä suunnitelmassa liikenneturvallisuutta on käsitelty tieliikenteen näkökulmasta, vesi- ja lentoliikenteen turvallisuutta tarkastellaan suunnitelman seuraavan päivituksen yhteydessä.

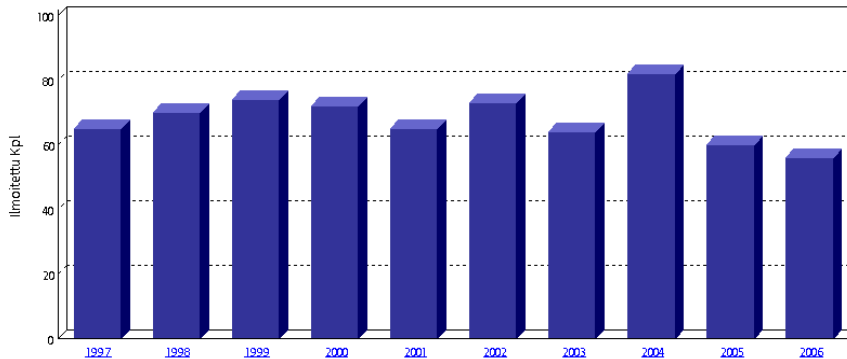
4.1.2 Nykytilan kuvaus

Inarin kunnan liikenteessä leimaa-antavina piirteinä ovat liikennemäärien jyrkät kausivaihtelut, luonnonolosuhteista johtuva liikennöimisolosuhteiden vaihtelevuus ja runsas moottorikelkkujen käyttö talvisaikaan. Erityispiirteiden kunnan liikenteeseen antavat suurella nopeudella ajavat norja-

laiset lomailijat ja suomalaisesta liikennekäyttäytymisestä poikkeavat venäläiset etelään matkajat.

Alkoholin käyttö liikenteessä on yleistä sekä paikkakuntalaisten että lomailijoiden keskuudessa, mikä näkyy kärkipäänä valtakuntatason tilastoissa. Keskustoissa on ongelmana paikoitusalueiden peltikolarit ja keskustaan tankkaamaan tulevat kelkkailijat, joista erityisesti turistikelkkailijat vaativat selkeää opastusta reiteille. Uudet liikennejärjestelyt ovat kuitenkin poliisin mukaan selkiöittäneet liikennettä Ivalon keskustassa.

Rattijuopumukset Inarissa 1997 - 2006 (lokakuu).

Vastaava tilasto vuodelta 2007 on 59 kpl ja 2008 49 kpl.

Yleistä:

- törkeitä rattijuopumuksia on enemmän kuin rattijuopumuksia
- neljäsosa kiinnijääneistä on ulkopaikkakuntalaisia
- ulkomaalaisia jää vuositasolla kiinni 2-5 henkilöä
- kiinnijääneet ovat olleet etupäässä 60- ja 80-luvulla syntyneitä.

Utsjoella on vuosittain jäänyt rattijuopumuksesta kiinni 7 – 12 henkilöä. Määrä ei todennäköisesti kerro niinkään ilmiön yleisyydestä kuin siitä, että liikennevalvonta on paikkakunnalla vähäistä.

Inarin kunnan alueella tapahtui vuonna 2007 kolmetoista henkilövahinkoihin johtanutta onnettomuutta. Vuonna 2006 onnettomuuksissa kuoli kaksi henkilöä ja loukkaantui kaksitoista henkilöä. Vuodelta 2007 tilasto puuttuu. Tyypillisimmät onnettomuustyyppit ovat olleet tieltä suistumiset, peräänajot sekä pysäköintialueella tapahtuneet lievät peltikolarit. Vakavimmissa tapauksissa on alkoholilla ollut osuutta tapahtumiin.

Viime vuosien aikana yleisin Inarin kunnan alueella tieliikenteessä loukkaantunut henkilö on ollut henkilöauton kuljettaja tai matkustaja. Kolmena viimeisenä vuotena Inarin kunnan alueella on loukkaantunut yhteensä 50 henkilöä tieliikenteessä. Näistä 33 henkilöä on loukkaantunut henkilöauton kuljettajana tai matkustajana. Polkupyöräilijöitä samana aikana on loukkaantunut viisi henkilöä ja moottoripyöräilijöitä neljä henkilöä.

4.1.3 Yhteenveto

Liikenneturvallisuustyöhön sisältyvät sekä kasvatukselliset ja tiedotukselliset että liikenneympäristön parantamiseen liittyvät toimenpiteet. Inarin kunnassa kaksi ensin mainittua on otettu huo-

mioon kunnan koulutus-, valistus- ja tiedotussuunnitelmassa. Ajantasaista liikenneympäristön parantamissuunnitelmaa ei ole.

Inarin kunnassa toimii liikenneturvallisuustyöryhmä, jossa ovat edustettuina kunnanhallitus, tekninen lautakunta, sosiaali- ja terveyslautakunta, sivistyslautakunta, Tiehallinto, Poliisi, Ivalon Autokoulu ja Liikenneturva. Työryhmän tehtävänä on liikenneturvallisuuden edistäminen ja siihen liittyen ehdotusten ja toimenpidesuosituksen tekeminen.

Myöskään Utsjoella ei ole liikenneympäristön parantamissuunnitelmaa eikä kunnassa ole nimetty liikenneturvallisuustyöryhmää.

4.2 Rikostorjunta ja yleinen järjestys

4.2.1 Yleisesittely

Inarin ja Utsjoen toimintaympäristössä ei ole viime vuosien aikana tapahtunut muutoksia, joilla olisi välittömiä ja merkittäviä vaikutuksia yleisen järjestykseen ja turvallisuuteen. Tällaisia muutoksia ei itse toimintaympäristössä ole lähiaikoina odotettavissakaan. Turvallisuusasioista vastaavien viranomaisten organisaatioissa ja henkilöstössä sen sijaan on tapahtumassa muutoksia, joilla lienee vaikutuksia viranomaisten tuottamiin turvallisuuspalveluihin. Osan muutoksista voidaan odottaa parantavan valmiuksia turvallisuussektorilla mutta myös eräänlaista heikentymistä voi tapahtua. Muutoksista on selvitykset lähemmin ao. toimintojen esittelyssä.

Inarin ja Utsjoen kunnat muodostavat ns. harva-alueen, jonka asutus sijoittunut on kuntien päätaajamien lisäksi etäällä toisistaan sijaitseviin kyliin. Etäisyydet keskustaajamista äärialueilla oleviin kyliin ovat pitkät ja aiheuttavat kunkin turvallisuuspalveluja tuottavan tahon toiminta- valmiusaikoihin suuria paineita.

Lähimmän yksikön etäisyys kohteesta saattaa aiheuttaa jopa tuntien odotuksen kohteessa olevalle. Mikäli lainsäädäntö on sen mahdollistanut, ovat eri viranomaiset, yhteisöt ja yksityiset tahot tehneet yhteistyösopimuksia toimintansa turvaamiseksi ja edellä mainittujen ongelmien vähentämiseksi.

4.2.2 Nykytilan kuvaus

Rikostilastojen mukaan Inarin - Utsjoen alueella ei ole ilmennyt järjestäytyneitä rikollisuutta, eikä ns. jengiytymistä. Huumausainerikollisuutta ei ole ilmennyt laajemmin vaan ilmoitetut tapaukset ovat lähinnä yksittäisiä ja pienehköissä kaveripiireissä ilmennyttä huumausaineiden käyttöä (käyttörikoksia) sekä yksittäisiä cannabiskasvien viljelyä ja kasvatusta (huumausainerikos). Rajat ylittävää rikollisuuttakaan ei ole ilmennyt, eikä laittomaan maahantulon järjestelyyn liittyvää laajempaa rikollisuutta. Liikennetikosten määrä ei ole huomattavan korkea, lukuun ottamatta liikennejuopumustapauksia, joissa ollaan ainakin läänillisesti valitettavan korkealla. Muutoin poliisin kirjaamissa, omaisuus, väkivalta, vahingonteko ja ilkivalta tapauksissa ollaan läänin keskitason tienoilla.

Poliisi

Inari-Utsjoen kihlakunnan poliisilaitoksen toiminta-alue käsittää nimensä mukaisesti Inarin ja Utsjoen kunnat. 1.1.2009 alkaen Inarin ja Utsjoen poliisilaitos kuuluu perustettavaan Lapin poliisi-

silaitokseen. Lapin poliisilaitoksen alue käsittää tuolloin Rovaniemen ja Kemijärven kaupungit sekä Sallan, Savukosken, Pelkosenniemen, Sodankylän, Inarin ja Utsjoen kunnat. Pääpoliisiasema on Rovaniemellä, muille edellä mainituille paikkakunnille jää poliisiasemat. Utsjoen palvelutoimiston jatkumisesta ei ole tehty päätöstä mutta valmisteluvaiheen esitys on, että poliisipalvelut operatiivisella tasolla pysyvät ennallaan. Henkilöstö muutoksista merkittävin on poliisipäällikön viran lakkauttaminen mutta tilalle ollaan esityksen mukaan saamassa poliisipäällisyyteen kuuluva komisarion virka. Muista operatiiviseen toimintaan kuuluvista poliisin viroista ei ole tehty päätöstä mutta kaikkien tämänhetkisten 14 poliisiviran odotetaan säilyvän Inarin, Utsjoen alueella. Päätökset asiassa tehdään syksyn 2008 aikana.

Poliisin toimintastrategia on seuraava:

Paikallispoliisin keskeisin toimintamalli on lähipoliisistrategia. Se tarkoittaa poliisin perustehtävien suorittamista kansalaisläheisesti laadukkaasti ja tehokkaasti. Sen tavoite on tuottaa turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta, vähentää ja ehkäistä rikollisuutta ja järjestyshäiriöitä ja siten säilyttää poliisikuva myönteisenä ja poliisiin kohdistuva luottamus korkealla tasolla. Lähipoliisistrategiaan kuuluu, että poliisi turvautuu toiminnassaan paikallisiin sidosryhmiin, mikä on tässä yhteydessä erikseen huomion arvoista.

Paikallispoliisin liikenneturvallisuusstrategian painopistealueita ovat nopeusvalvonta, päihteiden käytön valvonta liikenteessä, turvalaitteiden käytön valvonta ja riskikuljettajiin kohdistettavat toimenpiteet. Valvontatiedottaminen on myös tärkeä osa poliisin liikenneturvallisuustyötä

Rikostorjunnan strategia käsittää tehokkaan ja nopean esitutkinnan lisäksi ennaltaehkäisevän toiminnan ja rikoslajikohtaiset ohjelmat. Niissä määritetään painopistealueet rikollisuuden ilmenemisen mukaan, määrällisesti ja alueellisesti vuosittain.

Lapin Rajavartiosto Ivalon rajavartioalue

Ivalon rajavartioalueen toimialue käsittää Inarin ja Utsjoen kuntien lisäksi Sodankylän kunnan. Rajavartioalueen johtopaikka on Ivalossa ja sinne on sijoitettu myös valvontaryhmä sekä varusmieskoulutusta antava Ivalon Rajajääkärikomppania. Rajavartioasemat sijaitsevat Rajajoosepissa, Virtaniemessä, Näätämissä ja Utsjoella.

Henkilökuntaa Ivalon rajavartioalueella on yhteensä 112. Lisäksi Ivalossa toimivat Lapin rajavartioston esikunnan huoltokeskus ja tutkintaryhmä joissa yhteensä 24 henkilöä.

Rajavartiolaitoksen toimintastrategia on neliportainen. Se käsittää toimivan kansallisen viranomaisyhteistyön, rajatarkastukset rajanylityspaikoilla ja rajavalvonnan maastorajoilla, aktiivisen rikostorjunta- ja rajayhteistyön naapurimaan laillisuusvalvontaviranomaisten kanssa sekä toiminnan Suomen ulkomailla olevissa suurlähetystöissä ja konsulaateissa.

Päätehtävänä on rajaturvallisuuden ylläpitäminen. Lisäksi RVL suorittaa sille erikseen määrättyjä valvontatehtäviä, esitutkintaa rikosten selvittämiseksi ja niiden syytteeseen saattamiseksi, poliisi- ja tullitehtäviä sekä etsintä-, että pelastustehtäviä.

Rajavartioalueella on riittävä kalusto omien toimintojensa suorittamiseen sekä virka-aputehtäviin. Lisäksi Rajalla on erikoiskoulutettua henkilöstöä mm. koiranohjaajia sekä erityistilanteisiin koulutettu ryhmä omia sekä virka-aputehtäviä varten mm. poliisille.

Tulli

Pohjoinen tullipiiri käsittää maantieteellisesti Oulun ja Lapin läänin alueet. Tullipiiriä kuvastaa pitkä EU:n ulkoraja Venäjän kanssa ja vastaavasti Norjan kanssa. Norja on toisaalta Schengen-
valtio, joka vaikuttaa rajan ylittämiseen. Ruotsin ja Suomen välinen raja on EU:n sisäraja.

Tulli on uudistanut organisaationsa 1.9.2007. Inarin ja Utsjoen kunnissa tulli on uudistanut toimintaansa uuden organisaation myötä. Tulli on perustanut Norjan rajalle liikkuvat valvontaryhmän joka käsittää Ivalon ja Muonion yksiköt. Kyseiset yksiköt vastaavat tullivalvonnan suorittamisesta Norjan rajan tulliteillä, tulleilla, alueen lentokentillä ja tarvittaessa toimintaa tuetaan myös Raja-Joosepissa ja muulla tullialueella. Tullilla on edelleen Norjan rajalla tulliasemia ja niissä henkilökuntaa. Näissä paikoissa suoritetaan myös tarvittaessa tarkastuksia.

Tullin liikkuva valvonta keskittyy tehtäviensä mukaisesti tavaraliikenteeseen. Tullin liikkuvien valvontaryhmien tehtävänä on suorittaa tarkastustehtäviä vastuualueellaan taikka muulla tullialueella. Ivalon liikkuva valvontaryhmä on varustettu hälytysajoneuvoin. Henkilöstö on varustettu tarpeellisin viesti- ja voimankäyttövälinein.

Tullin liikkuva ja kiinteistä paikoista harjoitettu valvonta pyrkii omalta osaltaan vaikuttamaan alueen turvallisuuteen muun muassa estäen huumeiden ja alkoholin salakuljetusta, sekä suorittamalla ajoneuvoihin ja niiden kuljettamiin tavaroihin tarkastuksia. Siten muun muassa raskaan liikenteen kuntoisuus ja lastisidontoihin suoritetaan tarkastuksia.

Inarin ja Utsjoen kuntien sosiaalitoimi

Sosiaaliviranomaisilla on päätehtäviinsä liittyen tärkeä rooli turvallisuuspalveluja tuottavana viranomaisena. Rikostorjuntaan liittyen sosiaaliviranomaisille on säädetty tehtäviä sekä rikosten ennaltaehkäisyyn tähtäävissä toimissa, että jo tapahtuneiden rikosten jatkoprosesseissa.

Inarin kunnassa on laadittu lähisuhteisiin ja perheisiin kohdistuvan väkivallan toimintaketju. Sosiaalitoimen rooli mainitussa suunnitelmassa on:

- turvata perheen lapset väkivaltatilanteissa
- huolehtia toimeentulotukiasioista
- antaa informaatiota ja ottaa väkivallan käytön puheeksi
- ohjata uhria eteenpäin lääkäriin ja tarvittaessa mielenterveys- ja perheneuvolaan
- informoida oikeusturvasta (rikosilmoitus, lähestymiskielto)
- ottaa yhteyttä muihin palveluihin (mm. asuntotoimisto)

Väkivaltatilanteissa turvapaikkoina käytetään ensisijaisesti Ivalon terveyskeskuksen vuodeosastoa, sekä tarpeen vaatiessa Lapin Ensi- ja Turvakotia Rovaniemellä. Sosiaalipäivystyksestä tietoa kohdassa **(4.3.3) Sosiaalipäivystys.**

Utsjoen kunnan sosiaalitoimen tehtävät ovat yleisellä tasolla yhteneväiset edellä Inarin kunnan sosiaalitoimen tehtävien kanssa.

Inarin ja Utsjoen kuntien sivistysosasto, koulutoimi

Koulutoimella on myös oma rooli kansalaisten turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen ylläpitäjänä sekä rikosten ennalta ehkäisevässä työssä. Koulut vastaavat kouluillaan yleisestä järjestyk-

sestä, koululaisten ja henkilökunnan turvallisuudesta sekä järjestämistään koulukuljetuksista. Koulujen opetussuunnitelma aihekokonaisuuksissa on osana laillisuuskasvatus. Se on osa jokaisen oppilaan oppiaineen sisältöä. Laillisuuskasvatuksella tähdätään kansalaisten perusoikeuksien oppimiseen, tuntemiseen ja rikosten ennalta ehkäisyyn. Koulutoimella on edustajat Inarin kunnan lastensuojelun kehittämistyöryhmässä. Sen tarkoitus on kehittää eri viranomaisten verkottumista ja toimintatapoja lastensuojeluasioissa.

Utsjoen kunnan koulu- ja sivistystoimen tehtävät ovat samoin periaatteiltaan samanlaiset kuin edellä Inarin kunnan koulutoimen osalta on esitetty.

4.2.3 Yhteenveto

Viranomaiset vastaavat rikosten ja järjestyshäiriöiden aiheuttamiin turvallisuuden haasteisiin olemassa olevien resurssien tehokkaalla käytöllä ja tiiviillä poikkihallinnollisella yhteistyöllä. Tästä esimerkkeinä PTR – toiminta, koulutoimen yhteistyö poliisin ja pelastustoimen kanssa turvallisuussuunnittelussa ja valistuksessa, sekä poliisin ja sosiaaliviranomaisten yhteistyö nuorten rikosasioissa jo esituskintavaiheesta saakka (niin sanottu ”varhaisen puuttumisen periaate”). Myös yhteistyö muiden toimijoiden, kuten järjestöjen ja elinkeinoelämän kanssa korostuu jatkuvasti.

Utsjoella viranomaisten yhteistyö ei toistaiseksi ole saanut vakiintuneita muotoja johtuen toimijoiden vähäisyydestä, vaihtuvuudesta ja poliisin vähäisestä läsnäolosta paikkakunnalla. Käytännön asioissa yhteistyötä kuitenkin tehdään ja yksittäisissä tilanteissa yhteydenotto on mutkatonta.

Pääosin viranomaistoiminta painottuu ennalta ehkäiseviin toimenpiteisiin, kuten tiedotukseen, valistukseen ja erilaisten turvallisuutta edistävien toimintamallien luontiin. Viranomaiset arvioivat toimintaa vuosittaisissa toimintakertomuksissa, sekä paikallisissa turvallisuusseminareissa joihin myös keskeiset siviilitoimijat osallistuvat.

4.3 Syrjäytyminen ja sosiaalinen turvallisuus

4.3.1 Yleisesittely

Sosiaalinen turvallisuus on usean eri tekijän yhteisvaikutusta. Turvallisuutta edistävät turvallinen koti-, asuin- ja työympäristö, toimivat peruspalvelut ja avun saanti silloin kun sitä tarvitaan. Sosiaalinen turvallisuus ehkäisee syrjäytymistä sekä edistää ja ylläpitää yhteiskuntarauhaa. Sisäinen turvallisuus edellyttää sosiaalista turvallisuutta ja usein tuodaan esille, että hyvä sosiaalipolitiikka on parasta rikosten ja häiriöiden ennalta ehkäisyä

Syrjäytymisellä tarkoitetaan huono-osaisuuden kasautumista tai yksilön joutumista useiden elämäntilanteiden ulkopuolelle. Syrjäytymisen käynnistäjänä ovat yleensä sosiaaliset riskit kuten vaurattomuus, terveyden heikkeneminen, työttömyys, asunnottomuus, koulutuksen riittämättömyys tai muut sosiaaliset ongelmat. Syrjäytyminen on yksi keskeinen turvallisuutta heikentävä tekijä ja sen lisääntyminen on keskeinen tulevaisuuden uhka. Pyrkimys syrjäytymisen ehkäisyyn ja hoitoon on oleellisesti sosiaalihuollon vastuualue. Keskeisiksi toimiksi nousevat ehkäisevän näkökulman saaminen ensisijaiseksi, varhainen moniammatillinen puuttuminen lasten ja nuorten ongelmiin, pitkäaikaistyöttömyyteen pureutuminen, alueellisten hyvinvointierojen kaventaminen sekä päihdetilanteen hallitseminen.

Työttömyyden oletetaan vaikuttavan perheiden huonovointisuuteen ja heijastuvan sitä kautta myös lasten ja nuorten hyvinvointiin ja kasvuedellytyksiin. Työttömyys sinällään on Inarin kunnassa kehittynyt myönteiseen suuntaan. Ongelma tässä suhteessa on se, että nyt työttömyys on lähinnä rakenteellista ja tämän ns. työttömyyden kovan ytimen kanssa tulokselliset ja pysyvät ratkaisut ovat todella haasteellisia toteuttaa.

Inarissa työttömyysaste on kehittynyt seuraavasti:

2000	2002	2004	2006	2007	2008
22.5%	20.1%	16.2%	15.5%	13.6%	12,7%

Utsjoella työttömyysaste on viime vuosina ollut Lapin läänin pienin:

2000	2002	2004	2006	2007	2008
16,1	13,5	14,0	12,9	9,9	9,4

Norjassa käy töissä noin 70 utsjokelaista. Utsjoen työttömyys on myös hyvin kausiluonteista, keuhällä matkailu ja luontaiselinkeinot työllistävät paljon talviaikaan työttöminä olevia.

Päihteet

Lisääntyvä päihteiden käyttö on yhteiskunnan keskeinen ongelma. Alkoholin käytöstä aiheutuu monenlaisia turvallisuusongelmia ja nämä puolestaan lisäävät eri toimijoiden kustannuksia. Alkoholi on yleisin syy onnettomuuksien, tapaturmien ja väkivallan taustalla. Alkoholin aiheuttamiin ongelmiin puuttuminen yhteistyönä on turvallisuussuunnitelmien keskeistä sisältöä.

Tärkeää on ehkäistä syrjäytymistä ja päihteiden käytöstä aiheutuvia haittoja poikkihallinnollisesti, viranomaisten välisellä tiiviillä ja tuloksellisella yhteistyöllä. Toimenpiteitä tulee kohdentaa erityisesti lapsuuteen, nuoruuteen ja perheisiin.

Ikäihmisten turvallisuus

Yli 65-vuotiaiden kuntalaisten osuus väestöstä Inarin kunnassa on tällä hetkellä n. 17 % ja Utsjoella n. 20 %. Ikääntyneen väestön määrä kasvaa. Inarin ja Utsjoen kunnissa ikäihmisten määrä kaksinkertaistuu seuraavan kahdenkymmenen vuoden aikana, samoin heidän osuutensa koko väestöstä. Turvallisuus koetaan eri tavoin elämän eri vaiheissa. Etenkin arkielämään liittyvä turvallisuus, tai asian kääntöpuoli turvattomuus, vaihtelee ikäryhmittäin. Ikäihmisten (yli 65-vuotiaiden) turvallisuuteen vaikuttavat ensisijaisesti terveydentila, toimintakyky, sosiaalinen verkosto, asumisolot ja taloudellinen tilanne.

Inarin kunnan ikäihmisten palvelustrategian mukaan Inarin kunnan vanhuspolitiikan tavoitteena on tukea vanhusten arkielämän kokonaisuutta ja luoda edellytyksiä mahdollisimman täysipainoiselle elämälle. Keskeisenä tavoitteena on tukea vanhusten asumista itsenäisesti omassa kodissa ja

taata kotona asumisen tueksi tarvittavat palvelut ammattitaitoisesti, laadukkaasti ja oikea-aikaisesti.

Lasten ja nuorten hyvinvointi

Kansainvälisten ihmisoikeuksien mukaisesti jokaisella lapsella on oikeus erityiseen suojeluun, turvalliseen ja virikkeelliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Vaikka Inarin kunnan peruspalveluiden osalta on jouduttu tekemään leikkauksia, on lasten ja nuorten asemaan liittyvä palvelutarjonta pystytty pitämään hyvällä tasolla.

4.3.2 Nykytilan kuvaus

Päihteet

Valtakunnallisesti alkoholisairaudet ovat tällä hetkellä johtava kuolinsyy työikäisillä. On arvioitu, että neljännes teuhokäytöstä on alkoholin aiheuttamaa. Perusterveydenhuollon potilaista alkoholin suurkuluttajia on 20 % miehistä ja 10 % naisista.

Lapissa kulutetaan eniten alkoholia asukasta kohti, vuonna 2007 keskimäärin 12,3 litraa 100 prosentista alkoholia per asukas. Inarissa vastaava luku on 20,7, Utsjoella 53,2 ja koko maan keskiarvo on 8,7 litraa. Tilasto kertoo kunnan alueella myydyin alkoholin määrän. Kunnan alueella alkoholijuomia ostavat ja anniskelupalveluja käyttävät kunnan asukkaiden lisäksi mm. matkailijat. Matkailijat eivät kuitenkaan pelkää selitä suurta kulutusta, vaan myös kuntalaiset juovat paljon.

Inarin ja Utsjoen kunnissa alkoholin kulutus on ollut jatkuvassa kasvussa viime vuosina ja kunnissa on nähtävissä lähes kaikki päihdeongelmien muodot. Merkittävimmät havaitut alkoholiongelmat liittyvät ihmisten lisääntyneeseen turvattomuuteen, päihteiden käytön seurauksena syntyneisiin sairauksiin, päihteiden käytöstä aiheutuneisiin kuolemiin, alkoholin käyttäjien hoidosta aiheutuneisiin korkeisiin kustannuksiin ja valvontaan sekä järjestyksen ylläpitoon liittyviin lisääntyneisiin kustannuksiin. Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset/10 000 asukasta kohden ovat Inari-Utsjoen kihlakunnassa olleet Lapin läänin korkeimmat. Poliisin tilastojen mukaan noin kolmena yönä viikossa on joku humalan takia kiinniotettuna poliisilaitoksella, pahoinpitelyt tapahtuvat humalassa ja myös suuri osa muista rikoksista.

Mini-interventiolla pyritään mahdollisimman varhain tunnistamaan potilaan runsas alkoholin kulutus ja antamaan lyhyt neuvonta tilanteessa, jolloin haittoja ei vielä merkittävästi esiinny. Tarkoituksena on näin estää riippuvuuden ja alkoholista johtuvien terveydellisten ja sosiaalisten ongelmien kehittyminen. Valtakunnallisten tulosten mukaan mini-intervention avulla joka kymmenes alkoholin suurkuluttaja siirtyy kohtuukäyttöön tai lopettaa kokonaan, ja neuvonnan vaikutus kestää ainakin 1-2 vuotta. Inarissa ja Utsjoella mini-interventiota käytetään terveystoimissa vaihtelevasti.

Moniammatillista työtä on viety eteenpäin lastensuojelun kehittämistyöryhmän kautta. Ennaltaehkäisevään päihde- ja huumetyöhön syntynyt moniyhteisöllinen Selvä Peli –työryhmän toiminta on laajentunut koskemaan nuorten asioita muutoinkin kuin päihdetyöhön liittyen.

Poliisi pyrkii 0-toleranssiin nuorten henkilöiden päihteiden hallussapidon ja käytön suhteen. Valvontaa kohdennetaan tapauskohtaisesti esim. koulujen alkamis- ja loppumisajankohtiin.

Lastensuojelu

Lastensuojelu on lapsen hyvinvoinnin turvaamista. Tämä edellyttää eri toimijatahojen vastuunottoa lasten hyvinvoinnista. Lasten suojelun kokonaisuus koostuu peruspalveluista, ehkäisevästä lastensuojelusta ja lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta. Jos lapsen kotiolot eivät ole riittävän turvalliset ja vanhemmat laiminlyövät lapsen hoidon tai, jos lapsi tai nuori itse vaarantaa hyvinvointiaan, on kunnan lastensuojeluviranomaisten velvollisuus auttaa lasta. Inarin kunnassa lastensuojelusta vastaavat aluesosiaalityöntekijät yhdessä lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa.

Sekä Inarissa että Utsjoella lastensuojelussa korostuvat erityisesti vanhemmuuteen liittyvät ongelmat. Vanhempien päihteiden käyttö ja mielenterveysongelmat sekä lapsen hoidon ja kasvatuksen laiminlyönti ovat merkittävin syy lastensuojeluilmoitusten taustalla. Lapset ja nuoret oireilevat koulunkäyntiongelmilla, levottomalla käyttäytymisellä, päihteiden käytöllä ja masentuneisuudella. Lasten ja nuorten ongelmista on tullut monimuotoisempia ja ne ovat vaikeutuneet.

Inarissa on kehitetty lastensuojelun avohuoltoa, ennaltaehkäisyä ja varhaista puuttumista. Uusina työmenetelminä ovat lastenpsykiatrin konsultaatio, perhetyö sekä lapsiperheiden kotipalveluun panostaminen.

Utsjoella on vuodesta 2005 lähtien toiminut ostopalveluna kaksi Ensi- ja turvakotien liiton Alvari -perhetyöntekijää, joiden työllä on merkittävästi voitu tukea vaikeimmassa asemassa olevien lasten ja perheiden selviytymistä ja välttää lasten sijoituksia kodin ulkopuolelle.

Monista myönteisistä asioista huolimatta Inarin kunnassa ilmenee asioita/ilmiöitä, jotka vaativat erityistä huomiota:

- Kiusaaminen, sen havaitseminen ja siihen puuttuminen
- Löysä liikennekulttuuri (mopot, moottorikelkat, kaahailu)
- Löysä asenne ja suhtautuminen lähiympäristöön, yletön roskaaminen
- Alkoholien välittäminen alaikäisille, hiljainen hyväksyntä, yleinen asenneilmasto päihteisiin löyhä, suvaitseva, jopa omat vanhemmat tai siskot/veljet välittävät
- Päihteiden käytön polarisoituminen sisältää hyvänä sen, että yhä useammat nuoret suhtautuvat pidättyvästi, mutta toisaalta he, jotka juovat juovatkin sitten aiempaa rajummin
- Polarisoituminen näkyy vapaa-ajanvietossa, harrastaminen keskittyy ja johtaa joissain tapauksissa lähes liiallisuuksiin, toisaalta osa ei kuulu mihinkään
- Pitkät välimatkat vaikeuttavat mahdollisuuksia osallistua vapaa-ajantoimintoihin tai sosiaaliseen kanssakäymiseen, toiminnoissa Ivalo-keskeisyyttä
- Ääripäät näkyvät myös kasvatuksessa sekä koulunkäynnissä: osaa lapsia/nuoria ei valvota ollenkaan, osasta ylihuolehditaan, osa hoitaa koulunsa kunnialla, osaa ei kiinnosta
- Yövalvomiseen liittyvät ongelmat
- Tupakoinnin ja nuuskan käytön lisääntyminen viime aikoina, terveydelliset riskinäköalat
- Opetusryhmien koon kasvusuuntaus
- Henkisen hyvinvoinnin järkkäminen, joka näkyy uupumisena ja jopa mielenterveysongelmina

- Löytyykö aikaa? – työelämän vaatimusten tai työttömyyden aiheuttamat kuormitustekijät heijastuvat lapsiin
- Syrjäytyminen, työttömyys kierre pitäisi saada katkaistua
- Ammatillinen toiminta akuuteissa tilanteissa, onko todellisia mahdollisuuksia (resurssit, salassapidon rakenteelliset esteet)?
- Välinpitämättömyys yleistyessä – katsotaan ohi, hankalia asioita ei helpolla oteta puheeksi
- Kyläkuva siistiytynyt, mutta missä ollaan (kotibileet, piilossa katseilta, piilossa kokonaan)
- Huonon käytöksen selittäminen ”luovuudeksi ja itse ajattelevaksi nuoreksi/lapseksi” on edelleenkin vain huonoa käytöstä, ei luovuutta

Kaikkea tätä esiintyy myös Utsjoella. Vielä Inariakin pitemmät välimatkat ja syrjäisempi sijainti syventävät monia ongelmia. Viime vuosikymmenien nopeat ja syvälleikävät muutokset kulttuurissa ja elämäntavassa ovat tuoneet perheiden elämään epävarmuutta ja turvattomuutta, joka heijastuu lapsiin ja nuoriin.

Stakesin kouluterveyskysely elinolojen mittarina 2000 -luvulla

Lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvistä asioista löytyy vertailukelpoista ja luotettavaa tietoa lähinnä Stakesin kouluterveyskyselyjen kautta. Inarin kunnasta kyselyyn on osallistuttu koko 2000 –luku ja sen kohteena ovat olleet peruskoulun 8. – 9. –luokkalaiset sekä lukion 1. – 2. vuosikurssien oppilaat. Inarista kyselyyn ovat vastanneet kaikki koulut.

Vuoden 2006 kyselyn tiivistelmässä todetaan Inarin kunnan kohderyhmään liittyen mm. seuraavaa:

1. Vanhempien tietämys lastensa viikonloppuiltojen pitopaikasta on vaihdellut eri vuosina merkittävästi. Peruskoululaisten osalta kehitys 2004-06 oli myönteistä, mutta lukiolaisten kohdalla kielteistä. Vuonna 2006 Inarissa peruskoulun 8. – 9. luokkien vanhemmista 39 % ei aina tienyt lastensa viikonloppujen viettopaikkaa (Lapin vastaava luku 36 %). Lukion 1. – 2. luokkien vanhempien kohdalla toisinaan tietämättömiä oli 47 % (Lapin vastaava luku keskimäärin 36 %).
2. Toistuva rikkeiden tekeminen (omaisuuden vahingoittaminen, varastaminen, fyysinen väkivalta) oli Inarissa yleisempää kuin Lapissa keskimäärin molempien koulutyyppien kohdalla.
3. Yläkouluissa lintsaaminen vähentyi, mutta lukiossa lisääntyi (2004 – 2006).
4. Koulu-uupumusta oli 20 % nuorista kummassakin koulutyyppissä, osuus keskimääräistä Lappia (keskimäärin 13 % molemmissa koulutyypeissä) suurempi.
5. Yläkoululaisten humalajuominen lisääntyi merkittävästi v. 2004, mutta on siitä vähentynyt.
6. Lukiolaisten tupakointi on vähentynyt koko 2000–luvun ajan, v. 2006 enää 10 % tupakoi.
7. Lukiolaisten huumekokeilut yleistyivät v. 2006, mutta ne olivat harvinaisempia kuin vuonna 2000.

Koulutyöhön liittyvä työmäärä koetaan inarilaisten lukiolaisten keskuudessa yleisesti liian suureksi. Vuonna 2004 lukiolaisista 52 % vastasi näin. Vuonna 2006 työmäärän koki liian suureksi jo lähes 70 % vastaajista (Lapin keskiarvo v. 2006 oli 49 %).

Stakesin raportissa 2006 todetaan nuorten erilaisen terveydellisen oireilun olevan voimakkaassa yhteydessä nukkumaanmenoaikaan. Nukkumaanmenoajalla todettiin olevan yhteyksiä myös

mm. koulusta lintsuamiseen sekä lukiolaisten osalta myös opiskeluvaikeuksiin ja huumekekeiluhiin.

Ikäihmisten turvallisuus

Inarin kunnan palvelustrategian mukaan vuonna 2004 kunnan yli 75-vuotiaista asui kotona 86 %. Samoin palvelustrategiassa todetaan, että ennaltaehkäisevää ja kuntouttavaa työtä tulee vahvistaa ja kotihoidon palveluja kehittää siten, että pystytään entistä enemmän avustamaan kotona hoitoa ja palveluja tarvitsevia ikäihmisiä.

Inarissa, Sevettijärvellä ja Nellimissä toimii tällä hetkellä vanhusten päiväpalvelu ja heille on järjestetty kuljetus tähän kahdesti viikossa. Kylätyöntekijä, joka käy auttamassa vanhuksia mm. pihatöissä ja pienissä korjaustöissä on toiminut Sevettijärvellä ja se on koettu erittäin tarpeelliseksi.

Utsjoella vanhusten palvelut painottuvat myös kotona asumisen tukemiseen. Varsinaisia vanhusten laitospaikkoja ei ole lainkaan, mutta terveyskeskuksen vuodeosastolla on joitakin vanhuksia, joille oikeampi paikka olisi ympärivuorokautinen asumispalvelu.

Valtaosa Utsjoen vanhusväestöstä asuu omissa kodeissaan kunnan kolmessa taajamassa ja pieni osa haja-asutusalueilla. Vanhusten asunnot ovat valtaosin hyvin varusteltuja ja hyväkuntoisia. Kotipalvelun piirissä oli 2007 yhteensä 75 vanhustaloutta eli noin 30 prosenttia vanhuksista. Varsinkin haja-asutusalueiden vanhuksille suurena apuna puunpilkonnassa, lumitöissä ja muissa ns. miesten töissä Utsjoella ovat saamelaisalueen valtionavulla palkatut Auttaja-Aslakit, joita on yksi Utsjoella ja Nuorgamissa toimiva sekä toinen osa-aikainen Karigasniemen suunnalla. Seurakunta ja järjestöt sekä vapaaehtoiset järjestävät vanhusten kerho- ja harrastustoimintaa Utsjoella ja Karigasniemellä säännöllisesti. Pitkät matkat ja huonot julkiset yhteydet vaikeuttavat monen osallistumista ja asioiden hoitoa muutenkin.

Vanhusten turvallisuuteen liittyviä uhkatekijöitä

Terveydenhoitajien ja avohoidon johtajan haastatteluissa kartoitettiin heidän työssään kohtaamia vanhusten turvallisuusuhkia. Kotisairaanhoidon asiakaskunnassa suurimmiksi ongelmiksi ikäihmisten turvallisuuteen liittyvissä asioissa nousivat:

- Yksinäisyys
- Terveydentilan ja toimintakyvyn heikkeneminen
- Asumisolot
- Kuljetuspalvelujen saatavuus.
- Yhteydenotot ja avunsaanti virka-ajan ulkopuolella

4.3.3 Yhteenveto

Päihdeiden käyttö ja hoito

Päihdetyö on haasteellinen, mutta olennainen osa kuntien laaja-alaista hyvinvointityötä ja sitä tulee tehdä monien toimijoiden yhteistyönä. Päihdetyö ei ole vain kunnan sosiaali- ja terveyden-

huoltoa, vaan sitä tehdään myös oppilaitoksissa, kulttuuri- ja vapaa-ajantoiminnassa, yhdyskuntasuunnittelussa ja jopa elinkeinoelämässä. Päihteiden aiheuttamat haittakustannukset voidaan kääntää tulevaisuudessa laskuun ainoastaan investoimalla laadukkaisiin päihdepalveluihin ja painottamalla ehkäisevää näkökulmaa eri hallintokuntien yhteistyönä.

Jäntevä ja suunnitelmallinen päihdetyö pohjautuu ajantasaiseen ja yhteistyössä laadittuun päihdestrategiaan. Utsjoella ei ole tehty päihdestrategiaa. Päihdehuoltoa hoitavat muiden tehtäviensä ohella sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijät. Selkeä vastuun- ja työnjako puuttuu, joten päihdehuollossa on Utsjoella paljon tehtävää.

Lasten ja nuorten hyvinvointi

Sosiaalisen turvallisuuden edistämisen ja sitä kautta syrjäytymisen ehkäisyn kannalta on ensiarvoisen tärkeätä, että paikalliset yhteiskunnalliset ja ennaltaehkäiseviksi tarkoitetut toimenpiteet ja niihin tarvittavat resurssit turvataan myös jatkossa.

Ennaltaehkäisevässä työssä oleellista on toimia **laaja-alaisesti kuntalaisen koko elinkaaren ajan**. Lasten ja nuorten osalta työ tapahtuu kotona, varhaiskasvatuksessa, kouluissa sekä vapaa-ajalla. Toimenpiteitä tarvitaan kaikissa vaiheissa. Ennaltaehkäisevässä työssä merkitystä on sillä, että vaikeat asiat tunnistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja että niihin myös puututaan. Erityisesti ns. nivelvaiheet ovat tässä suhteessa tärkeitä jaksoja lapsen/nuoren kasvussa aikuisuuteen.

Suunnitelmallisen ennaltaehkäisevän työn kautta ja tehokkaalla varhaisella puuttumisella voidaan välttää kustannuksiltaan kalliit ja menetelmiltään pahimmillaan hyvin monimutkaiset/vaikeat korjaavat toimenpiteet.

Ikäihmisten turvallisuus

Inarin kunnassa vanhusten turvallisuustilanne kokonaisuutena arvioiden näyttää kohtuullisen hyvältä. Tämän perusteella voisi olettaa, että valtaosalla 75-vuotta täyttäneistä varsinaisia syrjäytymiseen tai sosiaaliseen turvallisuuteen liittyviä ongelmia ei erityisesti ilmene. Kuitenkin selkeitä turvallisuusuhkia ja palvelutarpeita tähän kerätyn materiaalin perusteella osalla ikäihmisistä näyttäisi olevan.

Sosiaalipäivystys

Valtioneuvosto antoi vuonna 2003 periaatepäätöksen sosiaalialan tulevaisuuden turvaamiseksi. Periaatepäätöksen toimeenpanoon liittyen tavoitteena oli kattava sosiaalipäivystys koko maassa vuoteen 2007 mennessä. Sosiaalipäivystyksen järjestäminen on osa arjen turvallisuutta, joka kytkeytyy tiiviisti turvallisuussuunnitelmaan.

Sosiaalipäivystys on Inarin kunnassa järjestetty seuraavasti: kuntalaiset ym. voivat **virka-aikana** soittaa **sosiaalitoimistoon päivystävälle sosiaalityöntekijälle**. **Virka-ajan ulkopuolella hätätilanteissa** tulee soittaa **hätänumeroon**. **Sosiaalipäivystykseen voi soittaa kuka tahansa tilanteissa, joissa lapsen tai nuoren hoito tai huolenpito vaarantuu, esim. perheväkivaltatilanteissa**. Hätäkeskus seuloa puhelut joko etupäivystäjänä toimivalle Lapin ensi- ja turvakodille tai takapäivystäjänä toimivalle Rovaniemen kaupungin sosiaalityöntekijälle.

Poliisi ja terveystoimikunnat voivat virka-aikana ottaa yhteyttä myös päivystävään sosiaalityöntekijään. Virka-ajan ulkopuolella viranomaiset voivat ottaa yhteyttä suoraan em. etupäivystäjään tai takapäivystäjään.

Mikäli lapsi ja/tai aikuinen (esim. perheväkivaltatilanteessa) tarvitsee sijoituspaikkaa päivystysaikana, sijoituspaikkana käytetään tilanteesta riippuen kunnan päivähoidon vuorohoitoyksiköitä, terveyskeskuksen vuodeosastoa, Kaarestuulen perhekotia Sodankylässä tai Lapin ensi- ja turvakotia. Sijoituksesta päättää aina päivystävä sosiaalityöntekijä.

4.4 Onnettomuusturvallisuus

4.4.1 Yleisesittely

Tekninen toimi

Ylläpitää toiminnoillaan yleiset alueet ja tilat kunnossa turvallisuuden ylläpitämiseksi ja onnettomuuksien ehkäisemiseksi. Näitä toimenpiteitä ovat mm. tulvavallit, tiestöjen ja piha-alueiden auraukset, merkinnät, tiestön kunnan tarkkailu, kelkkareittien yms. merkinnät sekä jatkuva turvallisuustason seuranta.

Täten toteutetaan jatkuvaa riskien hallintaa: tiedostetaan olemassa olevat ja seurataan uusien ilmaantumista. Päättäjien tulee ymmärtää valmiuden, turvallisuuden ja varautumisen merkitys sekä sitoutua ja antaa riittävät resurssit käytännön toimijoille asioiden hoitamiseksi. Lisäksi tekninen toimi avustaa tarvittaessa omilla toimenpiteillä ja ammattitaidolla eri onnettomuustilanteissa toimivaltaisen viranomaisen pyynnöstä.

Sosiaali- ja terveystoimi

Pyrkii varhaisessa vaiheessa puuttumaan, ennaltaehkäisten onnettomuudet. Toiminnot järjestetään mahdollisimman pitkälti ennalta ehkäiseväksi, pitkien etäisyyksien vuoksi järjestelmät on organisoitava siten, että turvallisuuden tunne säilyy myös konkreettisella tasolla. Valmiussuunnitelmat eri toimialoilla ja laitoksilla on laadittu ja ne päivitetään säännöllisesti.

Käytettävät järjestelmät, henkilöstö ja välineet toimivat, ovat koulutettuina ja harjoiteltuina. Ylläpidetään palveluiden toimintavalmius ja tarvittaessa psykososiaalinen tuki onnettomuuden kohdanneille. Toiminta rajan yli on sujuvaa ja jatkuvaa, työturvallisuusasiat ovat kunnossa. Sosiaali- ja terveystoimella on projekteja ja hankkeita sivukylien ihmisten turvallisuuden lisäämiseksi. Henkilöstön rekrytointi ja toiminnan jatkuvuuden turvaaminen ovat myös tärkeässä asemassa.

Pelastustoimi

Pelastustoimi pitää henkilöstönsä ja kalustonsa tarvittavalla tasolla suhteessa uhkiin, työturvallisuus otetaan aina huomioon. Omavastuun osuutta korostetaan erityisesti matkailun osalta. Matkailu aiheuttaa seurannaisvaikutuksena merkittävän osan pelastustoimen tehtävistä suhteessa kunnan vakituiseen väkilukuun. Omavastuun osuus on huomioitava myös yritysten, työpaikkojen ja yksityistalouksien toiminnassa. Omavastuun osuus korostuu etenkin pitkien etäisyyksien vuoksi sekä sesonkiaikoina päällekkäistehtävien vuoksi.

Rajavartiolaitos

IvaRvA vastaa toimialueellaan omista lakisääteisistä tehtävistään. Lisäksi IvaRvA osallistuu tarvittaessa ja mahdolluuksiensa mukaan lakisääteisistä päätehtäväänsä vaarantamatta muiden viranomaisten toimintaan. Tämä yhteistoiminta perustuu lakeihin ja eri viranomaisten välisiin sopimuksiin.

Finavia

Hoitaa alueen lentomatkustajaliikenteen Ivalon lentoasemalla. Toiminta perustuu ilmailuliikenteestä annettuihin määräyksiin sekä muihin palveluntuottajan ohjeisiin. Toimintojen turvana on mm. lentoaseman palokunta, jota voidaan käyttää myös muualla lentoaseman lähialueella tapahtuvien onnettomuuksien apuna edellyttäen, ettei lentoliikennettä vaaranneta.

Lisäksi lentoasemalta on mahdollista saada erityiskalustoa sekä tilat mahdollistavat muualla tapahtuneiden onnettomuuden potilaiden kokoamiseen jatkokuljetuksia varten. Lentoasema on mukana yhtenä toimijana MATU-hankkeessa (Matkailun turvallisuushanke), jonka seurauksena erityisesti toimintaa lento-onnettomuustilanteessa on suunniteltu ja useasti harjoiteltukin.

Vanhusneuvosto

Luo arkielämän turvallisuutta päivittäisissä toimissa. Konkreettisella tasolla järjestää apuvälineet ja sähkölaitteet. Järjestää koulutustilaisuuksia, neuvontaa ja valistusta.

4.4.2 Nykytilan kuvaus

Alueen erityispiirteet muodostavat erityisiä haasteita. Laajat erämaa-alueet, hajanainen asutus, vähäinen tiestö, tiestön kantavuus, karut luonnon olot ja voimakas, pitkän sesongin omaava matkailu asettavat omat vaatimuksensa viranomaistoiminnan suunnitteluun. Pelastusviranomaisten toimintaa vaikeuttavat myös puutteelliset osoitetiedot ja talojen numeroinnit.

Viestiliikenteen katvealueet ovat riski, joka pahimmillaan voi aiheuttaa vakavassa onnettomuudessa kriittisen avun myöhästymisen tai jopa estää avun saamisen paikalle kokonaan. Myös viranomaisverkko VIRVE:llä on alueittain puutteellinen kuuluvuus.

Vesiliikenne ja vesistöjen rannalla olevat aktiviteetit lisääntyvät sitä mukaan kuin ihmisten vapaa-aika lisääntyy. Tätä kautta lisääntyy myös onnettomuuksien riski vesiliikenteessä. Lisäriskejä luo ihmisten ikääntyminen, vapaa-ajan lisääntyminen ja syrjäytymisen seurannaisvaikutukset kuten mm. päihteiden käyttö.

Päivittäisiin onnettomuuksiin ja tapaturmiin, sekä suuronnettomuuksiin ja poikkeusoloihin varautuminen auttaa hallitsemaan riskejä, mutta eivät niitä kokonaan poista. Eri toimialojen mahdollisuudet hoitaa onnettomuustilanteita perustuvat pääosin normaaleihin päivittäisten toimintojen tarvitsemiin resursseihin.

Viranomaisyhteistyö, sekä yhteistyö myös muiden toimijoiden (mm. Vapepa) kanssa on tärkeää. Ilman tehokasta yhteistoimintaa resurssit ovat riittämättömät perusturvallisuuden takaamiseksi. Pelastustoimen onnettomuustilastot (Pronto) hyväksi riskikartoituksissa ja eri alueiden tapahtumatiheyksien sekä eri onnettomuustyyppien kartoituksissa. Näitä tietoja voidaan käyttää kun re-

sursseja jaetaan. Myös oman henkilöstön jaksamisesta ja tarpeellisesta rekrytoinnista on huolehdittava.

Kyläosastojen toiminta on hiipunut ihmisten muutettua taajamiin, pois paikkakunnalta sekä ikääntymisen vuoksi.

Toiminta tapahtuu normaalien päivittäisten toimintamallien mukaisesti. Isompiin onnettomuus- ja poikkeaviin tilanteisiin erillisiä suunnitelmia on tehty ja osin harjoiteltu. Riskit ilmenevät toimintavalmiuksien osalta lähinnä henkilöstö- ja kalustovajauksena alkutilanteessa. Lentopelastusharjoituksen yhteydessä huomattiin, että omat resurssit ovat pienet suuronnettomuuksien hoitoon ja ulkopuolisen avun saanti alkuvaiheessa onnettomuuspaikalle kestää 2-3 tuntia. Lisäksi riskinä on lisääntynyt ja pitkäkestoinen sesonki matkailun osalta. Ennen kaikkea tieliikenne muodostaa oman riskinsä etenkin charter-matkailun aikana.

Heikkoudet ovat edellä kuvatut resurssipuutteet. Erityisenä vahvuutena voidaan pitää sujuvaa ja tositilanteissa sekä harjoituksissa koeteltua yhteistyötä eri viranomaisten sekä vapaaehtoisten toimijoiden kesken. Suunnitelmat ovat päivitetty ja osin harjoiteltu. Suunnitelmien päivittäminen, sekä riskienhallinta on jatkuvaa toimintaa.

Toiminta rajojen yli perustuu edelleen sopimuksiin ja viimeaikoina ei ole kokemuksia todellisista tilanteista.

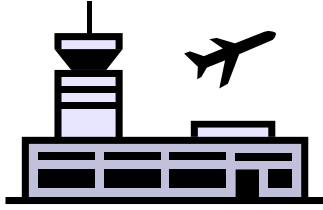
4.4.3 Yhteenveto

Riskeihin voidaan varautua ennakolta vain hieman rajoittamatta ihmisten oikeuksia liikkumisen ja toimintojen suhteen. Rakenteellisella palonehkäisyyllä, olemassa olevien ohjeiden ja määräysten noudattamisella, sekä jatkuvalla riskienhallintaprosesseilla (seuranta-havainto-vaikutuskorjaavat toimenpiteet) voidaan olennaisesti vaikuttaa seurauksiin.

Vasteet (millä joukolla, minkälaisella materiaalisella välineistöllä) tulee olla jokaisella toimivalla organisaation osalla riskien edellyttämällä tasolla. Kokonaisuudessaan henkilö- ja materiaalitilannetta tulee seurata ja kehittää siten, että jatkossakin kehittyviin haasteisiin ja uhkiin voidaan vastata riittävällä tasolla. Toiminnan osalta yhteistyön merkitystä ei voi liiaksi korostaa. Yksikään alueen toimivaltainen viranomainen ei isommassa tilanteessa pärjää omin voimin, vaan tarvitaan sujuvaa ja monipuolista yhteistyötä yli toimialojen sekä yli maantieteellisten rajojen.

Jokaisen organisaation tulee mahdollisuuksiensa mukaan jatkaa jo aloitettua ja hyvää riskienhallintaa suunnitteluineen. Lisäksi jokaisen tahon on mahdollisuuksiensa mukaan tehtävä ennaltaehkäisevää työtä tiedottamisen, valistamisen ja neuvonnan kautta. Lisäämällä kuntalaisten, työpaikkojen työntekijöiden, matkailijoiden jne. tietoa eri aihealueilta voidaan oleellisesti vaikuttaa ennaltaehkäisevästi onnettomuuksien ja tapaturmien syntyyn. Ennaltaehkäisy on taloudellisin keino onnettomuuksien ja tapaturmien ehkäisyssä.

4.5 Matkailun turvallisuus

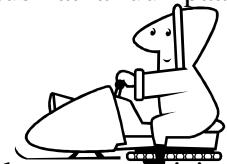

4.5.1 Yleisesittely

Oulun yliopiston matkailun taloudellisia ja työllistäviä vaikutuksia Inarin kunnassa selvittäneen tutkimuksen (Pekka Kauppila & Jarkko Saarinen (toim.), Nordia 2008, Inarin matkailueurot ja -työpaikat) mukaan Inarin kunnassa oli rekisteröityjä yöpymisiä vuonna 2005 kaikkiaan 375 451, joista 48,1 % oli ulkomaalaisia. Vuonna 2005 Samana vuonna Inarin kunnassa oli noin 13 500 vuodepaikkaa, joista 80 % oli Saariselällä. Kunnassa on kaksi kansainvälistä rajanylityspaikkaa (Raja-Jooseppi ja Näätämö). Rajanylityspaikkojen kautta matkasi vuonna 2005 363 797 henkilöä. Rajanylityksiä tehtiin eniten Norjan rajalla heinä-elokuussa. Ivalon lentoaseman matkustajamäärä oli vuonna 2005 152 211 henkilöä. Matkustajista 81 prosenttia oli kotimaisia (Kauppila & Saarinen, s. 8).

Utsjoen kunnan osalta vastaavia tietoja ei ole saatavilla. Utsjoen kunnan matkailu on pääosin kesämatkailua keskittyen toisaalta kauttakulkuun Norjaan ja toisaalta kalastusmatkailuun pääasiassa Tenolla.

4.5.2 Nykytilan kuvaus

Matkailun turvallisuuden nykytilan arvioitiin olevan varsin hyvä johtuen kattavasta ohjeistuksesta ja viranomaisvalvonnasta. Valvontaa suoritetaan usean eri lainsäädännön perusteella esim. tuoteturvallisuussuunnitelman, terveydensuojelusuunnitelman ja elintarvikevalvontasuunnitelman perusteella sekä palo- ja pelastusvalvonta.

Valvontaviranomaisen kannalta on ongelma, että ohjelmapalveluyrityksen perustamisesta ei ole ilmoitusvelvollisuutta.

Matkailu sesonki ajoittuu Inarin kunnan alueella selkeästi talvelle, sesongin huippuna Joulun ja Uuden Vuoden aika. Jouluna alueelle tulee ryhmämatkalaisia (ns. charter-matkustajat), alkaen marraskuun viimeisellä viikolla ja kestäen vuodenvaihteeseen. Päivätasolla satoja matkustajia ja 2-5 lentoa. Uudesta Vuodesta eteenpäin alkaa yksittäisten matkustajien aika, joka kestää talvisesongin loppuun.

Kotimainen paketti-, yksittäinen - ja yritysmatkustaja ajoittuu selkeästi talven loppuosalle ja hiihtoaikaan sekä syksyn ruska-aikaan. He saapuvat alueelle usein omilla kulkuneuvoilla, mutta myös julkisilla välineillä.

Ohjelmapalveluyrityksen näkökulma

Tänä päivänä vallitsevassa tilanteessa ohjelmapalveluyrityksiä säätelee toiminnoissaan useita eri asetuksia ja lakeja, jotka ovat tosin osittain verraten uusia ja useille toimijoille jopa siinä määrin vasta syntyneitä, että toimijoiden on ollut vaikea asettaa toimintansa vastaamaan alan uusia standardeja. Tämä tarkoittaa että ne ovat uusia sekä toimijoille että viranomaistahoille tai valvoville elimille.

Mainittavaa on, että turvallisuus ja siitä huolehtiminen on elinehto kaikille toimijoille ohjelmapalvelualalla, sillä koko ala on tietoinen mahdollisten onnettomuuksien ja laiminlyöntien tuo-

masta negatiivisen julkisuuden paineesta, ja sen vaikutuksesta alan sekä alueen myynnilliseen tulevaisuuteen.

Toimintaympäristö

Matkailun odotetaan tulevaisuudessa kasvavan ja suuntautuvan poliittisesti vakaisiin maihin kuten suomeen. Matkailun turvallisuussuunnittelu ja viranomaisvalvonta ovat riittävällä tasolla, mikäli viranomaisvalvonnalle osoitetaan riittävä välineistö ja riittävät henkilöstöresurssit. Nykyisillä resursseilla valvonta voidaan kohdistaa vain suuriin yrityksiin. Ulkomaisten yrittäjien tietämättömyys suomen lainsäädännöstä työllistävät valvovia viranomaisia.

Matkailun ongelmatilanteissa apu on lähellä, mutta avun määrä on vähäinen peruskunnan pienestä väestömäärästä ja suurista etäisyyksistä johtuen. Sekä pelastus- että turvallisuuskapasiteetti ajattelun olisi hyvä olla sesonkipohjaista, koska vuoden mitalla ei tasaisesti tarvita vastaavaa kapasiteettia.

4.5.3 Yhteenveto

Turvallisuussuunnittelun lähtökohtana tulee olla eri toimijoiden säännöllinen vuosittainen yhteistyö. Yhteistyön tuloksena priorisoidaan matkailun turvallisuudessa havaitut puutteet ja sovitaan parannettavat kohteet ja ratkaistavat ongelmat. Vuosittaisissa tapaamisissa todetaan asioiden edistyminen ja priorisoidaan uusia haasteita.

Matkailun kansainvälistyessä kulttuurierot tulevat merkittäväksi tekijöiksi esimerkiksi onnettomuustilanteissa ja onnettomuuden jälkitilanteen hoidossa. Huomionarvoista on että suurin osa matkalaisista on joko, suurien ohjelmalvelutuottajien alueelle tuomia tai, heidän palvelujaan käyttäviä. Näin ollen matkalaisista suurin osa on jonkin turvallisuus -koneiston suunnitelmallisen toiminnan sisällä.

Suurimpana puutteena turvallisuus puolella on pelastuskartan puuttuminen Inarin kunnan alueelta. Pelastuskartasta on selkeitä projekteja jo olemassa, joista esimerkki voidaan ottaa.

5 Inari-Utsjoen alueen analyysin ja yhteenvetojen arviointi valtakunnallisiin tavoitteisiin

Valtakunnan yleiseen turvallisuustasoon verrattuna voidaan arvioida, että Inari-Utsjoen alueella ei matkailun, matkapuhelinverkon katveiden ja luonnonolosuhteiden tuomia lisäriskejä lukuun ottamatta ole erityisen suuria turvallisuuteen liittyviä ongelmia. Tulevaisuudessa kuntien ja muidenkin viranomaisten entistä suurempi toiminnan ja myös turvallisuuteen liittyvän toiminnan painopiste tulee olemaan kahdenlainen: syrjäytyminen ja sosiaalinen turvallisuus, sekä matkailun turvallisuus.

Syrjäytymiseen ja sosiaaliseen turvallisuuteen liittyvä toiminta asettaa kuntien ja muidenkin viranomaisten toiminnalle haasteita erityisesti ikäihmisten sekä lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Erityisenä myös turvallisuussuunnitteluun liittyvänä asiana nousee niin Inarin ja Utsjoen kuntien alueella, kuin koko maassakin esille päihteiden käyttö ja hoito. Lasten ja nuorten hyvinvointiin on myös pystyttävä paneutumaan nykyistä enemmän, tässä toiminnassa erityisesti ennalta ehkäisevä työ on tärkeää. Ehkäisevällä työllä pyrimme hallitsemaan syrjäytymisen riskiä

ja tätä kautta nostaa yleistä turvallisuustasoa. Syrjäytymisen seurannaisvaikutukset, kuten päih- teiden käyttö ja muu ongelmakäyttäytyminen, onnettomuudet, tapaturmat ja sairastumiset luovat valtavat kustannukset koko yhteiskunnalle.

Väestön ikääntyminen edellyttää uusia toimintamalleja myös turvallisuusasioissa. Myönteistä on, että vanhusten turvallisuustilanne kokonaisuutena arvioituna näyttää kohtuullisen hyvältä. Aivan toisenlainen turvallisuuteen liittyvä haaste liittyy alueen matkailuun. Erityisen haasteellis- ta turvallisuustyö on sen johdosta, että ainakin Inarin kunnan yöpyjistä lähes puolet ovat ulko- maalaisia. Liikenneturvallisuustyö liittyy osin myös matkailuun. Valtakunnalliseksi tavoitteeksi on asetettu, että Suomi on Euroopan turvallisim maa vuonna 2015. Tämä vaatii vielä paljon työtä.

Rikostorjunnan ja yleisen järjestyksen sekä onnettomuusturvallisuuden osalta tilanne on haastava lähinnä alueen erityisolosuhteista johtuen. Pitkät matkat ja harva asutus, sekä ankarat luonnon- olosuhteet korostavat viranomaistoiminnan riittävän määrän ja laadun turvaamista myös tulevai- suudessa. Valtakunnallisesti tarkasteltuina Inarin ja Utsjoen alueen pelastus- ja poliisiviran- omaisten vasteajat ovat korkeat. Myönteistä on, että alueella toimii poliisin sekä palo- ja pelas- tusviranomaisten lisäksi myös rajavartiolaitos ja tulli. Tämä on merkittävä viranomaisresurssin lisä verrattuna esimerkiksi moneen sisämaan kuntaan. Erityisesti rajavartiolaitoksen ja siihen liit- tyvän varusmieskoulutuksen säilyminen Inarissa on tärkeää mm. mahdollisissa suuronnetto- muuksissa sekä luonnononnettomuuksissa kuten tulvissa. Esimerkiksi vakavassa lento- onnettomuudessa ei alueelle saada mitenkään lyhyessä ajassa ulkopuolelta apua.

6 Inari-Utsjoen alueen keskeiset toimenpide-esitykset ja projektit

6.1 Liikenneturvallisuus

6.1.1 Toimenpide-ehdotukset

Liikenneturvallisuustyöryhmä esittää, että Inarin ja Utsjoen kuntiin laaditaan kokonaisvaltainen liikenneturvallisuussuunnitelma, johon sisällytetään toimintaympäristön analyysi, kasvatus- ja tiedotusosio sekä liikenneympäristön parantamissuunnitelma. Suunnitelman tekeminen edellyt- tää erityisosaamista ja taloudellista panostusta.

6.1.2 Projektit

Kunnassa on laadittu Liikenneturvallisuuden koulutus-, valistus- ja tiedotussuunnitelma, jonka tavoitteena on antaa kunnan asukkaille ja liikenneturvallisuustyötä tekeville ohjeita ja virikkeitä liikenneturvallisuuden parantamiseksi. Vuosille 2007 - 2010 päivitetyn suunnitelman kunnanhal- litus on hyväksynyt 19.3.2007.

6.2 Rikostorjunta ja yleinen järjestys

6.2.1 Toimenpide-ehdotukset

Poliisi:

Paikallispoliisin toimenpiteitä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden (YJT) ylläpitämiseen sekä rikostorjuntaan:

- Päätehtävän tehokas hoitaminen käytettävissä olevilla resursseilla, päivittäistyön johtaminen ja tehtävien priorisointi
- Oman toiminnan tilastointi, analysointi ja toiminnan suuntaaminen oikein
- PTR (poliisi, tulli, raja) -yhteistyön hyödyntäminen
- Yhteistoiminnasta sopiminen sosiaaliviranomaisten kanssa, vuosipalaverin
- Pitkän aikavälin laillisuuskasvatustyöstä sopiminen koulujen kanssa
- Paikallisen yhteistyösopimuksen laatiminen Vapepa:n (vapaaehtoinen pelastuspalvelu) kanssa
- Asiallinen ja riittävä päivittäistiedottaminen
- Vuosittaisen toimintakertomuksen julkaisu
- Yhtenä toimintamuotona voidaan käyttää kerran vuodessa tai joka toinen vuosi pidettävää paikallista turvallisuusseminaaria keskeisten toimijoiden kesken (viranomaiset, yritykset ja yhteisöt sekä yksityiset). Aiheena olisi menneen ja tulevan toiminnan arviointi sekä johtopäätökset.

Lapin Rajavartiosto Ivalon rajavartioalue:

Rajan toimenpiteet YJT:n turvaamiseen sekä rikostorjuntaan:

- Päätehtävän, rajaturvallisuuden ylläpito, hoitaminen ja päivittäistyön tehokas johtaminen käytettävissä olevilla resursseilla
- Rikostutkinnan tehokas suorittaminen omana tehtävänä ja yhteistoiminnassa poliisin kanssa
- Oman toiminnan tilastointi, analysointi ja toiminnan suuntaus
- PTR- yhteistyöhön tehokas hyödyntäminen mm. poliisin pyynnöstä kiireellisten poliisitehtävien suorittaminen silloin kun poliisi ei niitä viipymättä voi suorittaa (ensi- / lähimmänpartisanperiaate)
- Ensivastetoiminnan kehittäminen ja sopimuksen jatkaminen
- Päivittäistiedottaminen ja muu tiedottaminen turvallisuuteen ja rikostorjuntaan tähtäävänä toimenpiteenä

Tulli:

Tulli on lisäarvo paikalliseen turvallisuuteen, koska liikkuvana ja kiinteillä paikoilla voi tukea oman toimintansa perusteella turvallisuutta ja tarvittaessa voidaan tukea muita viranomaisia heidän tehtävissään. Kyseessä on tyypillisesti virka-aputehtävä. Tullin toiminta laajentaa osaltaan viranomaisten alueellista saatavuutta.

Inarin kunta, sosiaalitoimi:

Sosiaalitoimen toimenpiteet ja suunnitelma turvallisuuden parantamiseksi, rikosten ennalta ehkäisyyn ja ”jälkihoitoon”:

- Perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksissa toimintamallin sopiminen eri tahojen kanssa (lastensuojelulaki)
- Suunnitelmallinen puuttuminen lasten ja nuorten näpistelyyn, yhteistoiminta toimintaketjun laatiminen
- Rikos ja riita-asioiden sovittelutoimintaan osallistuminen ja mm. nuorten sovitteluun ohjaus
- Läsnäolo nuorten (alle 20 v.) tekemiksi epäiltyjen rikosten esitutkinnassa ja tehokas toiminta ennakkosuunnitelmien mukaisesti

- Jotta väkivaltaa voidaan ehkäistä, eri viranomaisten ja toimipisteiden yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää. On omaksuttava työkäytännöt, joilla tunnistetaan väkivallan merkit, osataan ottaa asia puheeksi ja rohkaista asiakasta tai potilasta hakemaan hoitoa ja apua. Tärkeää on myös ottaa yhteyttä väkivallan tekijään ja antaa myös hänelle informaatiota väkivallasta rikoksena ja mistä hän voi saada apua
- Kunta sisällyttää lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön strategiset linjaukset ja tavoitteet turvallisuussuunnitelmaan vuoden 2009 loppuun mennessä sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton antaman suosituksen mukaisesti

Utsjoen kunta, sosiaalitoimi:

Yksityiskohtaisempia toimintasuunnitelmia ja -malleja ei työryhmä pystynyt tässä vaiheessa käsittelemään Utsjoen sosiaalitoimen edustajan puuttuessa työryhmästä. Edustajansa (kunnanjohtaja) kautta tämä yhteenvedo saatetaan tiedoksi mahdollista myöhempää täydennystä varten.

Inarin kunta sivistysosasto, koulutoimi:

- Toimintamallien rakentaminen erilaisten tilanteiden varalle lisää turvallisuuden tunnetta
- Lähes kaikilla kouluilla on päivitettyt koulujen turvallisuussuunnitelmat. Lisäksi kouluilla on oltava koulukiusaamisen estämiseen tähtäävä ohjelma ja toimintasuunnitelma
- Koulujen toimintasuunnitelmat ja -mallit turvallisuuden parantamiseksi, sekä rikosten vähentämiseksi
- Turvallisuussuunnitelmien laadinta kaikkiin kouluihin, koulukiusaamisen estämisen ja toimintaohjelman päivittämien, laillisuuskasvatukseen liittyvä viranomaisyhteistyön suunnittelu, koulun kriisisuunnitelman laatiminen / päivittäminen

Utsjoen kunta sivistysosasto, koulutoimi:

- Kaikille kouluille on koottu ”Koulun turvallisuuteen liittyviä suunnitelmia 2008”, joka sisältää pelastussuunnitelman sisältäen ensiapu- ja pelastus- ja sammutussuunnitelman, suunnitelman oppilaiden suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja välivallalta oppilas-opiskelijahuollon kokonaisuudessa (opetussuunnitelma), koulun järjestyssäännöt, suunnitelman oppilas- ja opiskelijahuollon toteutuksesta (opetussuunnitelma) ja työsuojelun toimintasuunnitelman.
- Oppilas- ja opiskelijahuollon kuntatason suunnitelman päivittäminen ja siihen kuuluvan henkilöstön kouluttaminen (Opetushallitukselta saatu hankerahoitus vuosille 2009-2010).
- Toimintamallin rakentaminen ja henkilökunnan kouluttaminen väkivaltatilanteiden varalle yhteistyössä poliisin kanssa.

6.2.2 Projektit

Poliisin Tullin ja Rajan yhteistoiminta PTR

Poliisi, Tulli ja Raja laativat vuosittain paikallisen yhteistoimintasopimuksen. Sopimuksessa on sekä yleisluontoinen toimintalinjoja kuvaava osa, että yksityiskohtaisempia valvontateemoja. Varsinaisista operatiivista tapahtumista sovitaan vielä erikseen. Suunnitelmien yksityiskohtia ei voida tässä yhteydessä tarkemmin tuoda esille mutta ne tähtäävät yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseen, rikosten paljastamiseen ja esitutkintaan. Yhteistoiminnalla on merkittävä osuus Inarin ja Utsjoen kuntien turvallisuuspalveluiden tuottamisessa.

PTR- yhteistoimintasopimuksen mukaisesti Inarin - Utsjoen alueella toteutetaan ns. lähimmän partion periaatetta ja sen myötä Ivalon rajavartioalue suorittaa poliisitehtäviä ja antaa virka-apua muille viranomaisille.

Lähisuhteisiin ja perheisiin kohdistuvan väkivallan toimintaketju

Inarin kunnassa on laadittu lähisuhteisiin ja perheisiin kohdistuvan väkivallan toimintaketju. Kyseisessä suunnitelmassa on läpikäyty poliisin, terveyskeskuksen, mielenterveys- ja perheneuvolan, sosiaalitoimiston, asuntotoimen, päivähoiton, kotipalvelun ja nuorisotoimen toimintatavat lähisuhde- tai perheväkivaltatilanteissa.

6.3 Syrjäytyminen ja sosiaalinen turvallisuus

6.3.1 Toimenpide-ehdotukset

Syrjäytymisen ja sosiaalisen turvallisuuden työryhmä esittää seuraavaa.

Päihteet

- Inariin ja Utsjoelle laaditaan erilliset päihdestrategiat, joihin sisällytetään koko päihdetyö ehkäisystä hoitoon. Siitä tulee käydä selkeästi ilmi päihdetyön tavoitteet, sisältö, vastuut, resurssit ja seuranta. Onnistuneen strategian laatiminen edellyttää ylimääräistä resurssia
- Lasten ja nuorten päihdestrategia päivitetään
- Mini-intervention käyttöä lisätään huomattavasti terveydenhuollossa. Sosiaalityöhön tulossa olevaa sovellutusta käytetään sosiaalityöntekijöiden toimesta
- Yksilöllisen laitoshoidon ja -kuntoutuksen käyttöä lisätään
- Yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa kehitetään
- Päihteettömyys otetaan osaksi kuntien visiota
- Kuntien päätöksestä olla savuton työyhteisö pidetään kiinni
- Kuntien henkilöstö ja luottamushenkilöt sitoutuvat raittisiin kokouskäytäntöihin ja alkoholittomiin kunnan toimintaan liittyviin tutustumis- ym. matkoihin
- Ravintolat ja vähittäismyyntipaikat kieltäytyvät myymästä ja anniskelemasta päihtyneille, myös tämän valvonta

Yleiseen turvallisuuteen liittyvät asiat

- Moniammatillisen työotteen kehittäminen ongelmatilanteissa – eri viranomaisten pitää pystyä toimimaan rakentavasti ja samansuuntaisesti
- Ammattihenkilöiden kouluttamista tunnistamaan ilmiöt riittävän ajoissa
- Päätöksentekijät sekä keskeiset viranomaiset on saatava vakuuttuneiksi varhaisen puuttumisen ja sitä palvelevien nopeiden päätösten tarpeellisuudesta
- Paikallisen tiedotuksen lisääminen
- Oikean ja ajantasaisen tiedon keräämismenetelmien kehittäminen, ajantasaisesta tiedosta tiedottaminen ja edellisiin liittyvien vastuualueiden määrittely
- Perinteisten harrastusten lisäksi otettava rohkeasti uusia toimintoja mukaan niille, joita ei muuten tavoiteta

- Kaikilla tahoilla muistettava: lapsi/nuori on sinällään arvokas, häneen kannattaa panostaa ja hän on oikeutettu kaikkeen mahdolliseen apuun niin kotona, koulussa kuin muidenkin viranomaisten taholta
- Lapsen kunnioittaminen ja hänen vanhempiensa/huoltajiensa tukeminen muistettava viranomaistoiminnassa

Kouluun liittyvät asiat

- Opetusryhmien koon pitäminen järkevissä rajoissa (ei liian suuria tai pieniä ryhmiä)
- Nivelvaiheisiin kiinnitettävä entistä enemmän huomiota (päivähoito/koti -> ala-aste, ala-aste -> yläkoulu, yläkoulu -> ammatillinen koulutus/lukio)
- Opinto-ohjauksen sisällöllinen laajentaminen (malliammattien vähäisyys aiheuttaa painetta tehotoimiin), koulun tulisi tässä suhteessa panostaa huomattavasti enemmän jatkokoulutukseen ohjaamiseen, tiedonpuute ei saa ratkaista yhtään koulutukseen hakeutumista
- Koulutuksen suhteen pyrkimys nostaa tavoiteltavan koulutuksen tasoa – koulun oltava sillä tavalla kannustava, että Inarin koululaiset eivät hakeudu ”liian helppoihin” jatkokoulutuspaikkoihin, vaan kaikkien pitäisi päästä käyttämään parhaat kykynsä
- Koulun pitää pystyä muodostamaan yhtenäinen ”oma aikuinen/opettaja/luokanvalvoja –ketju”, jolloin jokaisella oppilaalla olisi tuttu ja turvallinen aikuinen omien vanhempiensa lisäksi auttamassa tarvittaessa, tässä työssä tärkeätä luokanvalvojan tehtävän korostaminen ja resurssien antaminen tehtävän hoitamiseen

Perheisiin liittyvät asiat

- Normaalin perhe-elämän korostaminen, ”maalaisjärjen” palauttaminen kasvatukseen, vanhemmuuden tukemiseen tähtäävät toimenpiteet
- Tarvitaan yhteistä aikaa (siis tavallista elämää) ”laatuajan” sijaan. Hienojen harrastusten sijaa normaalia yhdessäoloa (kotityöt, mikä tahansa yhdessä tehtävä toiminta jne.). Tämä kaikki lisää turvallisuuden tunnetta
- Varhaisen puuttumisen merkityksen korostaminen, jokaisessa lapsen kehitysvaiheessa viranomaisilla (lastenneuvola, päivähoito, koulu, nuorisotyö ja kolmas sektori kuten urheiluseurat yms.) pitää olla riittävästi rohkeutta puuttua asioihin tarpeeksi varhain kun tarvetta ilmenee, kaikki toimivat perheiden tukena
- Jos menee huonosti, niin kaikista toimijoista (koulu-koti-sosiaalityö-nuorisotyö-perheneuvonta) on muodostettava turvallinen ”leikkikehä”, jossa elämää ja sen rajoja opitaan turvallisisissa tilanteissa ja ilmapiirissä

Ikäihmisten turvallisuus

- Työryhmä esittää Inarin kunnalle toimenpide-ehdotuksiin liitettäväksi taloudelliset ja toiminnalliset velvoitteet turvallisuusselvityksessä mainittujen epäkohtien korjaamiseksi ja ikäihmisten turvallisuuden parantamiseksi
- Kyläyöntekijä on saatava kaikkiin kyliin, niin taajamiin kuin sivukyliinkin. Kyläyöntekijän tulee olla mieshenkilö, koska tarvetta on erityisesti raskaammassa töissä. Näistä esimerkkeinä mainittakoon erityisesti lumityöt, hiekoitukset, polttopuiden tekeminen ja kantaminen sisälle, lumivallien pienentäminen pihateiden liittymissä, pienet rakennuksissa tapahtuvat korjaustyöt jne.
- Kullekin kyläyöntekijälle on hyvä kouluttaa tukijoukoksi muutama vapaaehtoinen, esimerkiksi EHYT -hankkeen tiimoilta tai jatkumona, tai ystäväpalvelun kautta

- Ystäväpalvelua ajatellen esimerkiksi ”talkkari” -henkinen toiminta on omiaan tukemaan tätä toimintaa
- EA -koulutusta tulee järjestää kaikissa kunnan kylissä – vaikkei mitään sattuisikaan, turvallisuudentunne lisääntyy kun on tietoa miten toimia
- Vanhusten asuntojen korjausrakentamiseen saatavien avustusten kriteerit tulee muuttaa nykyistä tarkoituksenmukaisemmiksi. Nykykriteerit rajoittavat liikaa avustusten hakemista
- Kunnallinen aurauspalvelu tulee järjestää vastaamaan tarvetta yli 75-vuotiaille omissa taloissaan asuville. Palvelu nykyisellään kattanee vain suppean ryhmän (sotaveteraanit) palvelun tarvi- vitsijoista
- Kuljetuspalveluiden saatavuus riittävän edullisesti tulee järjestää tarkoituksen- mukaiseksi ja kaikki kunnan osat kattavaksi. Joukkoliikenteen palvelut tulisi säilyttää vähintään nykyisellään
- Avun saamiseksi myös virka-ajan ulkopuolella tulee kehittää toimiva järjestelmä. Vanhuksille selkeä tieto siitä, mihin ottaa yhteys tarvittaessa ja kuka tulee auttamaan
- Lankapuhelinverkon loppuessa tulee taata kaikille vanhuksille asianmukaiset uudet tekniset laitteet ja niiden käytön opastus. Mahdollisesti myös erilaisten teknisten apuvälineiden tarve harkittava, geroteknologian hyödyntämistä harkittava (hälyttimet, liiketunnistimet, ovivalpas yms.)
- Vanhusten päiväpalvelutoimintaa tulee kehittää ja laajentaa kattamaan kaikki sivukylät esim. järjestämällä sivukylistä kyyditys taajamien päiväpalveluihin
- Lähimmäispalvelu/vapaaehtoistyön kehittäminen (yhteistyö srk:n, spr:n ja muiden toimijoiden kanssa). Ystävätoiminnan eri muotoja voi hyödyntää useiden eri toimijoiden yhteistyönä; tarvitaanko pidempiaikaista juttuseuraa tai vertaistukea, enempi kertaluonteista apua (kuten kaupassakäynti), talkkarityylistä apua jne.
- SPR:n Ehyt-hankkeen hyödyntäminen
- Vapaaehtoisresurssien hyödyntäminen, toimivan verkoston rakentuminen paikallisten vapaaeh- toisten avulla – turvallisuudentunne, kun tutut ihmiset toimimassa
- Pilotista saadut kokemukset, niiden hyödyntäminen ja soveltaminen eri kyliin yhteistyössä eri tahojen kanssa
- Utsjoella kehittämistarpeet ovat paljolti samanlaisia. Utsjoella tarvitaan myös lisää vanhusten palveluasuntoja erityisesti dementoituville henkilöille sekä yksilöllisten tarpeiden mukaan rakennettuja joustavia kotipalveluja

6.3.2 Projektit

Inarissa lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta huolehtiminen on viisaasti nostettu painopistealueeksi 2000-luvulla. Syrjäytymisen ehkäisyyn liittyvän työn kehittämistä varten on perustettu kolmen ammattihenkilön pysyvä Syreeni –työryhmä, nuorten työpajana sekä nuorisotiedotuksen ja –neuvonnan toimintakeskuksena toimivan viestintäpajan työ on vakinaistettu, erityisopetusta ja perhetyötä on vahvistettu sekä erityisesti ala-aste – yläaste –nivelevaiheeseen on kehitelty toimenpiteitä helpottamaan siirtymistä. Ammatillisen koulutuksen osalta on pyritty lisäämään paikallisia jatkokoulutusmahdollisuuksia (mm. kaksois- ja kolmoistutkinnon suorittamismahdollisuus syksystä 2008 alkaen).

Inarin kunnassa on laadittu vuosina 2005 - 2006 moniammatillisena yhteistyönä lasten ja nuorten päihdestrategia. Päihdestrategian laadinnan yhteydessä nousi erityisesti esille kokonaisvaltaiseen ja pitkäjänteiseen päihdetyöhön liittyvän keskustelun ja kokonaistarkastelun puutteellisuus kunnassa. Tavoitteeksi onkin asetettu, että kunnassa valmistellaan koko väestöä koskeva päihdestrategia sisältäen päivä- ja työtoiminnan kehittämisen, sekä tuetun asumisen palvelujen kehittä-

misen päihdeongelmallisille. Tavoitteen saavuttamiseksi kunnassa toimii ”Voi elämästä selvittää hengissä” – päihdehanke vuosina 2007 -2009, jonka toteuttajana on Rovaniemen päivakeskus ry. ja jonka rahoittaa Raha-automaattiyhdistys. Hankkeen myötä Ivalossa toimii päivakeskus. Lisäksi pystytään järjestämään päihdeohjelmia, tuettua asumista sekä ensisuoja-asumista.

Utsjoelle perustettiin vuoden 2008 alussa sosiaalityöntekijän virka, siihen saakka myös lastensuojelu oli kunnan ainoan sosiaalityöntekijän eli sosiaalisihteerin vastuulla. Lastensuojelun kehittäminen, yhteistyön tehostaminen mm. neuvolan, päivähoiton ja koulujen kanssa sekä uuden lastensuojelulain velvoitteiden selkiyttäminen työntekijöille ja yhteistyökumppaneille on Utsjoen sosiaalitoimen painopistealue tänä vuonna. Lastensuojelusunnitelman laatiminen on aloitettu.

SPR:n valtakunnallinen EHYT-hanke

Ehyt -hankkeen päämääränä on lisätä ihmisten ja heidän paikallisyhteisöjensä hyvinvointiturvallisuutta. Suomen Punainen Risti on vapaaehtoisvoimin ryhtynyt kohentamaan harvaan asuttujen alueiden turvallisuutta. Esimerkiksi ambulanssin saapumisen kestäessä harvaanasutuilla seuduilla tunnin, syrjäisimmillä parikin, voivat ensiaputaidot pelastaa hengen. Projektin teettämässä selvityksessä ilmeni puutteita myös mm. syrjäseuduilla asuvien vanhusten ja omaishoitajien hyvinvoinnissa. EHYT (Elämänarvoista hyvinvointia ja turvallisuutta)-hankkeella pyritään parantamaan ihmisten keskinäistä huolenpitoa harvaan asutuilla alueilla.

Lapin piiriin kuuluva SPR:n Inarin osasto on myös mukana EHYT -hankkeessa. Ns. pilottihankkeeksi pohdittiin osastolle useitakin vaihtoehtoja, mutta lopulta päädyttiin Sevettijärven kylään. Sevettijärven kohdalla tulevat myös hyvin esiin monien pinta-alaltaan laajojen ja asutukseltaan harvojen kuntien haasteet: pitkät välimatkat ja väestön ikääntyminen. Pilotti siten sisältääkin vanhusten syrjäytymiseen ja turvallisuuteen liittyvät kysymykset. Tavoitteena on koulutusten myötä saada kylälle paikallinen vapaaehtoisten ryhmä, jolla olisi erilaisia valmiuksia (mm. perus- ja, tietoa viranomaisesta toiminnasta) ikääntyvien ihmisten tukemisessa sekä olla tarvittaessa tukena viranomais- ym. tahoille heidän kylää koskevassa toiminnassaan. Sevettijärvellä saatuja kokemuksia sovelletaan alueen muiden kylien kohdalla saadun palautteen mukaan.

6.4 Onnettomuusturvallisuus

6.4.1 Toimenpide-ehdotukset

Onnettomuusturvallisuustyöryhmä esittää seuraavaa.

Vasteet (millä joukolla, minkälaisella materiaalisella välineistöllä) tulee olla jokaisella toimivalla organisaation osalla riskien edellyttämällä tasolla. Kokonaisuudessaan henkilö- ja materiaalitilannetta tulee seurata ja kehittää siten, että jatkossakin kehittyviin haasteisiin ja uhkiin voidaan vastata riittävällä tasolla.

Jokaisen organisaation tulee mahdollisuuksiensa mukaan jatkaa jo aloitettua ja hyvää riskienhallintaa suunnitteluineen. Lisäksi jokaisen tahon on mahdollisuuksiensa mukaan tehtävä ennaltaehkäisevää työtä tiedottamisen, valistamisen ja neuvonnan kautta.

6.4.2 Projektit

Barents 2007-harjoituksessa testattiin erityisesti kansainväliset hälytysyhteydet, jotka toimivat.

Inarin kunnan ja Rajavartioalueen kanssa on yhteistoimintasopimus ensivasteesta. Ensivaste-ryhmä on Ivalon valvontaryhmässä ja se kykenee suorittamaan sopimuksen mukaisia ensiaputehtäviä, sairaanhoidollisia toimenpiteitä ja kuljetuksia.

Lapinsairaanhoitopiiri on laatinut monipotilasonnettomuuden (MOPO) ja suuronnettomuuden (SURO) varalta toimintaohjeet, jotka liitetään paikallisiin oloihin soveltaen Inarin terveydenhuollon valmiussuunnitelmiin.

Pohjois-Suomen terveydenhuollon erityisvastuualueen (ERVA) puitteissa, jokaisen kunnan terveydenhuolto kirjaa turvallisuus- ja valmiussuunnitelmansa yhtenäiseen muotoon. Inarin osalta tämä työ valmistuu kevään 2009 aikana.

6.5 Matkailun turvallisuus

6.5.1 Toimenpide-ehdotukset

- Pelastuskartan tuottaminen. Vastuutahona Inarin kunta, Metsähallitus
- Vuokrattavissa moottorikelkoissa tulee olla tarrapohjalla vuokraajan päivystävä puhelin ja ohjeet menettelystä ongelmatilanteissa. Vastuutahona Moottorikelkkoja vuokraavat yritykset
- Moottorikelkkareittien ja – urien turvallisuuden parantaminen. Vastuutahona Inarin kunta
- Saariselän opastus- ja varoitusmerkkijärjestelmän kehittäminen. Selkeät opasteet ainakin suomeksi ja englanniksi. Vastuutahona Inarin kunta ja alueen yrittäjät

6.5.2 Projektit

Opaskartta uusittu 2008

Kuluttajavirasto toteutti Lapin ohjelmapalveluyrityksissä marras-joulukuussa 2007 valvontaprojektin, joka kohdistui myös Inarissa toimiviin yrityksiin. Valvontaprojektista annetussa tiedotteessa todetaan, että ulkomaisille matkailijoille tapahtuu paljon sellaisia vahinkoja, joiden perimmäisenä syynä on tottumattomuus Suomen talvisiin olosuhteisiin. Tällaisia ovat tiedotteen mukaan mm. liukastumisesta johtuvat vahingot, sekä paleltumavammat. Ulkomaalaiset tarvitsevat myös erityishuomiota, sillä he eivät ymmärrä suomea. Lisäksi monet heistä ovat lapsia tai ikääntyneitä henkilöitä. Kuluttajaviraston pitää tärkeänä, että turisteille tarjottavien palveluiden turvallisuuteen kiinnitetään ennalta riittävästi huomiota. (Kuluttajaviraston tiedote 19.3.2008).

Työterveyslaitoksen Oulun osasto on julkaissut yhteistyössä Matkailun Kehitys Lappi oy:n kanssa ”Matkailijan kylmäoppaan”, jota on saatavilla useilla eri kielillä. Tavoitteena olisi, että eri ohjelma-alan toimijat lähettäisivät oppaan matkan järjestäjille jo ennen kuin he tulevat Suomeen.

7 Turvallisuussuunnitelman jakelu, tavoitteiden ja toimenpidesitysten seuranta ja vaikutusten arviointi

Turvallisuussuunnittelun eräs keskeisimpiä vaiheita on suunnitelman tiedotuksen ja jakelun järjestäminen. Suunnitelman tiedoksianto mahdollisimman laajalle joukolle kuntalaisia takaa

maksimaalisen hyödyn. Suunnitelma on julkinen asiakirja, jonka tehtävänä on tukea alueellista turvallisuustoimintaa. Julkisuus antaa kaikille mahdollisuuden vaikuttamiseen. Tämän auttaa sitouttamaan kuntalaiset, sekä siviili-, että viranomaistoimijat turvallisuustyöhön. Tavoitteena on luoda yhteisöön toimiva turvallisuuskulttuuri, jossa turvallisuusajattelu on läsnä kaikessa toiminnassa. Tulevaisuudessa tämä näkyy positiivisena kehityksenä turvallisuuden kaikilla osa-alueilla. Turvallisuussuunnitelmasta tiedotetaan lehti-ilmoituksin ja kunnan verkkosivuilla, jonne suunnitelma tulee tulostettavaan muotoon kaikkien saataville.

Turvallisuussuunnitelman tavoitteiden ja toimenpide-esitysten toteutumista seurataan vuosittain turvallisuusseminaarein, joihin kokoontuvat kaikki suunnitelman kannalta keskeiset siviili- ja viranomaistoimijat. Lisäksi kuntalaisilla on mahdollisuus antaa suunnitelmaan liittyvää palautetta kirjallisesti tai kunnan verkkosivuilla. Turvallisuussuunnitelma päivitetään valtuustokausittain.

8 Johtopäätökset

Syrjäytyminen ja sosiaalinen turvattomuus ovat selkeästi tämän hetken vakavin riskitekijä koko yhteiskunnalle. Tämä näkyy niin valtakunnan tasolla, kuin paikallisestikin. Yksi syrjäytynyt nuori aiheuttaa elämänsä aikana yhteiskunnalle miljoonien eurojen laskennalliset kustannukset menetettyinä verotuloina, maksettuna perusturvana ja terveydenhoitokustannuksina (Elina Pylkkänen, finanssineuvos, turvallisuussuunnittelunseminaari Helsingissä 28-29.1.2009). Lisääntyvä päihteiden ongelmakäyttö niin nuorilla, kuin vanhenevallakin väestöllä on yksi vakavimpia syrjäytymisen seurannaisvaikutuksia. Alkoholit on yleisin syy onnettomuuksien, tapaturmien, väkivallan ja monien muidenkin rikosten taustalla ja alkoholisairaudet ovat tällä hetkellä johtava kuolinsyy työikäisillä.

Inarin ja Utsjoen kuntien alueen alkoholin kulutus suhteessa väestöön on Lapin suurin. Osittain tämä selittyy matkailijoiden suurella määrällä, sekä norjalaisten viinanhakumatkoilla Suomen puolelle. Totuus on kuitenkin se, että myös paikalliset juovat paljon. Juomatapojen muutos terveempään suuntaan ei tule tapahtumaan pelkästään ulkopuolisella ohjauksella, vaan muutoksen täytyy lähteä sisältäpäin asenteiden muuntumisella ja esimerkiksi alaikäisten alkoholin käytön hiljaisen hyväksynnän loppumisena. Tässä turvallinen kotiympäristö, vanhempien tekemä kasvatustyö ja yhteisön vastuullisuus korostuvat. ”Kylä kasvattaa lasta”.

Poikkihallinnollinen yhteistyö viranomaisten, yritysten, yhdistysten sekä muiden toimijoiden kanssa on elintärkeä osa turvallisuustyötä. Ajantasaiset päihde-, nuorisotyö- ja vanhustyöstrategiat, sekä erilaiset projektit ovat tehokkaita aseita taistelussa syrjäytymistä vastaan.

Matkailun turvallisuudesta huolehtiminen on tärkeää koko alueelle ja elinkeinolle. Tämä näkyy turvallisuusajattelun lähtemisenä alan toimijoilla sisältäpäin. Onnettomuuksien ja tapaturmien aiheuttamaa negatiivista julkisuutta ei ole varaa saada. Matkailun turvallisuutta tarkasteltaessa esiin nousivat lähinnä matkailun sesonkiloontoisuuden aiheuttama viranomaisresurssiongelma, sekä vieraan kielen ja kulttuurin tuomat lisäriskit. Matkailun turvallisuuteen heijastuvat kaikki tässä suunnitelmassa käsitellyt turvallisuuden osa-alueet ja se tulee olemaan jatkossakin yksi turvallisuussuunnittelun painopistealueista.